ПРАЛЕТАРЫ УСІХ КРАІН, ЗЛУЧАЙЦЕСЯ!

Літаратура і мастацтва

№ 17

10 верасьня 1932 г.

г. Менск

Цана асобнага нумару 5 кап.

Орган арганізацыйнага камітэту саюзу савецкіх пісьменьнікаў і Галоўмастацтва БССР

„Мы прысягаем змагацца супроць вайны“

Міжнародны антываенны кангрэс у Амстэрдаме

У Амстэрдаме скончыў працу міжнародны антываенны кангрэс. На кангрэсе прысутнічала некалькі тысяч дэлегатаў—рабочых, сялян, пісьменьнікаў, вучоных і інш. У сваім маніфэсьце кангрэс кажа наступнае:

«Кангрэс ганьбіць палітыку капіталізму, якая з мэтаю ўзбагачэньня ненасытнае меншасьці агрэсыўнымі дзеяньнямі ізалюе паасобныя краіны адну ад аднэй. Кожны імпэрыялістычны ўрад імкнецца да таго, каб захапіць багацьцё больш слабых дзяржаў, каб усімі сродкамі забясьпечыць сабе рынкі збыту.

Гэтыя мерапрыемствы, якія праводзяцца пад націскам эканамічнага крызісу,—крызісу, які зьяўляецца вынікам сучаснае гаспадарчае сыстэмы і можа зьнікнуць толькі са зьнішчэньнем гэтае сыстэмы,—толькі яшчэ больш абвастраюць крызіс і робяць немінучым ператварэньне эканамічнага крызісу ў імпэрыялістычную вайну. Адзіны ратунак капіталістычныя ўрады бачаць у тым, каб пры дапамозе грубога гвалту часова задаволіць інтарэсы больш моцнай, больш узброенай з імпэрыялістычных краін. Капіталізм родзіць крызіс; а крызіс родзіць вайну.

Кангрэс канстатуе той факт, што ўсе капіталістычныя дзяржавы разглядаюць Савецкі Саюз, як свайго агульнага ворага, якога яны хочуць зьнішчыць. Пасьля доўгага шэрагу імпэрыялістычных войнаў, блёкаў, узброеных нападаў, якія рабіліся наймітамі імпэрыялістычных дзяржаў, пачалося ўзбраеньне белагвардзейцаў у Эўропе і Амэрыцы. Шкодніцтва, акты сабатажу, паклёпніцкія кампаніі, гэта значыць, усё тое, што праходзіла і праходзіць за кулісамі дыплёматычных дачыненьняў і прадыктавана выключна дзелавымі інтарэсамі буржуазіі, і пасьля ўсяго гэтага на далёкім ўсходзе падрыхтоўваецца крыжовы паход супроць сацыялістычнае дзяржавы.

У той-жа час кангрэс адзначае, што Савецкі Саюз праводзіць упартую сталую працу па ўмацаваньні міру. Кангрэс абвяргае сьцьверджаньне імпэрыялістаў пра тое, што ў СССР пануе «чырвоны імпэрыялізм», як легэнду, што мае на мэце апраўдаць факт нападу на Саюз рабоча-сялянскіх рэспублік.

Кангрэс заклікае ўсіх сумленных людзей прыкласьці ўсе сілы да таго, каб выкрыць крывадушнасьць, якая хаваецца ў слове «пацыфізм», у слове, якое здольна перашкодзіць пільнасьці мас для [illegible] каб яны былі захоплены зьнянацку імпэрыялістычнай вайной. Кангрэс перасьцерагае сапраўдных ворагаў вайны ад тых палітычных кампрамісаў, якія некаторыя правадыры рабочых арганізацый робяць з прадстаўнікамі пануючай сыстэмы. Гэта супрацоўніцтва з буржуазіяй умацоўвае толькі капіталістычную сыстэму і зьяўляецца здрадай справе змаганьню супроць вайны.

Кангрэс зьвяртаецца да незьлічонай арміі пралетарыяту, які можа захапіць у свае рукі ўладу, толькі пры ўмове сьвядомасьці і арганізаванасьці. На грунце паўнамоцтваў, дадзеных кангрэсу дэлегатамі ўсіх напрамкаў, якія сабраліся з розных канцоў сьвету, натхнёнымі адзіным шчырым імкненьнем да міру, на грунце цьвёрдага пераканаўня, што змаганьне супроць вайны можа толькі тады сумленна праводзіцца, калі яно будзе дзейным,—кангрэс заклікае працоўныя масы, адзінай непараможнай сілай якіх зьяўляецца нянавісьць да сучаснага ладу, дысцыплінаванымі шэрагамі дэманстраваць супроць сучаснага хаосу і ўзьняць супроць яго свой магутны голас.

Мы прысягаем усімі сіламі і сродкамі змагацца супроць капіталізму. Мы прысягаем аддаць сябе для ажыцьцяўленьня задач, што стаяць перад намі, змагацца супроць узбраеньняў і супроць падрыхтоўкі да імпэрыялістычнай вайны, супроць шавінізму, супроць ваенных бюджэтаў, супроць пазыкі і падаткаў, якімі абкладаюцца працоўныя масы, каб пакрыць выдаткі на ўзбраеньне.

Мы прысягаем змагацца з паклёпніцкімі кампаніямі, накіраванымі супроць Савецкага Саюзу, які будуе сацыялістычнае грамадзтва і на які мы не дазволім зрабіць замах.

Мы прысягаем змагацца супроць падзелу Кітаю для задавальненьня драпежных апэтытаў капіталістычных дзяржаў; супроць эксплёатацыі і прыгнечаньня калёніяльных народаў, за дзейнае падтрыманьне эўрапейскіх рабочых, якія ўзьнялі сьцяг змаганьня супроць імпэрыялістычных урадаў.

Мы прысягаем усімі сродкамі змагацца супроць вайны і зьвяртаемся з гэтым заклікам да ўсіх працоўных. Мы зьвяртаемся да рабочых, сялян, інтэлігенцыі ўсіх краін, да эксплёатаваных і прыгнечаных усёй зямлі і заклікаем: «далучайцеся да нас, бярэце на сябе на сходах і мітынгах тыя абавязкі, якія мы ўрачыста бярэм на сябе тут. Ажыцьцяўляйце іх у вашым жыцьці і змаганьні».

Ухваляючы гэты маніфэст, кожны дэлегат кангрэсу падпісаў асобную заяву, у якой гаворыцца: «Ніжэйпадпісаны абяцае працаваць згодна ідэй маніфэсту і пакласьці ўсе сілы і энэргію на мабілізацыю мас для змаганьня супроць імпэрыялістычнай вайны».

Прывітаньне міжнароднага аб'яднаньня рэвалюцыйных пісьменьнікаў

Антываенны кангрэс. Амстэрдам тав. Барбюсу

Сакратарыят Міжнароднага Аб'яднаньня Рэвалюцыйных Пісьменьнікаў пасылае дэлегатам антываеннага кангрэсу палкае рэвалюцыйнае прывітаньне ад імя сваіх сэкцый у капіталістычных і калёніяльных краінах.

Магутны водгук, які спаткала адозва Горкага, Ромэна Роляна і Барбюса ў працоўных масах і сярод інтэлігенцыі, сьведчыць пра рост разуменьня пагрозы вайны і небясьпекі інтэрвэнцыі і пра непахісную волю да змаганьня найшырэйшых пластоў работнікаў фізычнай і разумовай працы.

Цяпер, больш як калі, трэба ствараць жалезны баявы фронт супроць падпальнікаў імпэрыялістычнай вайны і іхных служкаў з лягеру міжнароднае сацыял-дэмакратыі. Змаганьне супроць вайны ёсьць змаганьне супроць капіталістычнага наступу, фашысцкага тэрору, супроць культурнае рэакцыі барбарства, супроць сацыял-дэмакратычнага здрадніцтва. Змаганьне супроць вайны ёсьць змаганьне за стварэньне адзінага фронту камуністычных, сацыял-дэмакратычных і беспартыйных работнікаў фізычнай і разумовай працы—змагароў за перамогу пралетарскае рэвалюцыі.

Жадаем, каб ваш кангрэс і далей быў яскраваю паходняю, каб дапамагаў мабілізоўваць усіх эксплёатаваных у капіталістычных і калёніяльных краінах на змаганьне супроць вайны, на абарону Савецкага Саюзу—бацькаўшчыны ўсіх працоўных.

Паводле даручэньня сэкратарыяту МАРП А. Гідаш, С. Трацьцякоў, Я. Вісьляк.

Прывітальная тэлеграма Максіма Горкага

Максім Горкі паслаў з Бэрліну кангрэсу наступную тэлеграму:

«Ад імя савецкае дэлегацыі горача вітаю кангрэс. Жадаю членам кангрэсу поўнай і глыбокай аднадумнасьці ў іх адмоўных дачыненьнях да імпэрыялістаў, арганізатараў новай сусьветнай бойні. Нажаль, урадам Галяндыі я пазбаўлены права ўдзельнічаць у кангрэсу. Я не адмаўляю за ворагам яго права на баязьлівасьць, але ў гэтым выпадку баязьлівасьць здаецца мне не зразумелай.

Частка галяндзкае прэсы сьцьвярджае, што кангрэс—«справа рук Масквы». Мне здаецца, што гэтаму сьцьвярджэньню супярэчыць факт удзелу ў кангрэсе некалькіх соцен людзей, якія знаходзяцца ў II Інтэрнацыянале. Потым, напэўна, большасьць дэлегатаў прыцягнута ў Амстэрдам ня так іх сацыяльнай сымпатыяй да Савецкага Саюзу і яго мірнай палітыкі, як іх маральным пачуцьцём самаабароны і іх най біялёгічнай антыпатыяй да вайны, якая рыхтуецца імпэрыялістамі. Ня думаю, што гэтая частка дэлегатаў узрадавана тым, што савецкая дэлегацыя, дэлегацыя той краіны, якая заўсёды рашуча прапаноўвала поўнае і ўсеагульнае раззброеньне, не дапушчана на кангрэс.

Галяндзкі ўрад паказаў рабочай клясе ўсяго сьвету, хто яго вораг, хто прыяцель. Гэта—вельмі добра.

Яшчэ раз шчырае прывітаньне кангрэсу і гарачае пажаданьне. Адзінства ў пачуцьцях і думках.

ТАРАС ХАДКЕВІЧ

Некалькі сустрэч

1. Валодзька

Сталіца. Натоўпы.
Трамваі. Машыны.
Папаўшаму першы раз—
радасьць і гора.
Хаджу, разглядаю
вітрыны і шыльды,
пакуль не пазнаю
няведамы горад.
Іду ад вялізкага
стройнага дому.
І раптам насустрач,
адкуль не вазьміся
Валодзька—
былы сакратар паваткому
кідае вясёлай
прыветнай ухмылкай.
Яшчэ не забыў я цябе,
наш таварыш,
любімы братвой
за ліхую работу.
Я помню, як поўны
жыцьця і адвагі
ты вёў камсамольскую
нашую роту.
З наганам, вінтоўкаю,
з чым толькі можна,
усякую зброю
да рэчы прыдбаўшы
ішлі мы лясное зацішша
трывожыць,
зьнішчаць
неспакойныя гнеўныя банды.
І нас не палохалі
сьцюжы, завеі,
і здрада,
якую таілі лагчыны
Я крочыў з табою
маладым культпрасьветам
з шаснаццатым годам.
тады за плячыма.
Я помню яшчэ—
вечары, і на сходах
заўзятыя спрэчкі
ў халодным пакоі.
І голас гучэў так
упэўнена, цьвёрда,
калі гаварыў
сакратар паваткому.

Валодзька—насустрач
— «Прывет вэтэрану».
— «Здароў! Які вецер
цябе к нам прывеяў.
Ды што ты глядзіш,
быццам дзівам убраны
зьявіўся табе я
з іншага сьвету».
І голас Валодзькі:
— «Цябе ледзь пазнаў я,
узрос, памацнеў,
пасталеў ты абліччам.
Ды што гаварыць,
я таксама, прызнацца,
ня той, кім быў
восем год таму з лішкам.
«Я, брат, інжынэрам
на буйным заводзе
рэшаю будоўлі
цяжкія задачы.
Такія ўжо справы
цяпер мы заводзім,
якіх ты мажліва
ніколі ня бачыў...
— «А ты? Ну, ды ладна.
раскажаш мне потым.
Хадзем. Пакажу табе
рознае дзіва»...
І рэдкай сустрэчы
прыветлівы подых
зганяе хутчэй
за гадзінай гадзіну.

2. Міцька Брыла

Ізноў нечаканасьць.
Як быццам наўмысьля
такія выпадкі,
такія сустрэчы...
Адкрыў габінэт.
А за столікам—Міцька,
празваны Брылём
за шырокія плечы.
— Мікола,—крычыць ён—
Заходзь! Што спыніўся?
Няўжо гэта ты
і якімі шляхамі?..»
І простыя словы
прасьцей паліліся
ў гутарцы простай,
сяброўскай між намі.
Калісь пастухом быў
той Міцька. Са мною
плёў лапці,
напады рабіў на гароды.
Хадзіў абшарпаным
зімой і вясною,
цярпеў ён і холад
і голад парою.
Здаецца, было
так нядаўна, учора:
на сходы пашлі,
ўпякаючы з дому.
І Міцьку паслалі
тады на вучобу,
Ўш
мяне-ж адазвала
бюро паваткому.
Мінулі гады.
Адышлі. Адгарэлі
былыя гадзіны,
былыя падзеі.
І Міцька—намесьнік
дырэктара трэсту.
сустрэўся са мной,
сваім другам надзейным.
Ляцяць успаміны.
Скрозь іхнюю занізь
мы бачым ня прошласьці
хмурае неба, а
А нашай будоўлі
кіпучую замяць,
людзей маладых,
энэргічных, патрэбных.
Сустрэчы. Сустрэчы.
Бывае-ж ня рэдка:
па дальніх абшарах
вялікага краю
разыйдземся мы,
каб ізноў дзе сустрэцца
пры іншых умовах
былымі сябрамі.

Жнівень 1932 г.

ЯНКУ КУПАЛУ—ШЧЫРАЕ ПРЫВІТАНЬНЕ

Да юбілею Купалы

⊙ 10-га верасьня Аргкамітэт Саюзу Савецкіх Пісьменьнікаў ладзіць вялікі ўрачысты вечар, прысьвечаны 50-ці годзьдзю з дню нараджэньня паэты. Ал. Кучар чытае даклад «Творчы шлях Янкі Купалы!

⊙ Дзяржаўная бібліятэка Беларусі ладзіць вялікую выстаўку, прысьвечаную 50-ці гадоваму юбілею ад дню нараджэньня паэты.

⊙ У Бразыліі (Порто-Алегро) імем Янкі Купалы названа бібліятэка-чытальня, што знаходзіцца пры беларуска-украінскім аб'яднаньні «Асьвета».

⊙ Дзяржаўнае Выдавецтва Беларусі да юбілею Янкі Купалы выдала 6-ы том поўнага збору ягоных твораў.

Знаходзіцца ў друку 3-ці том (2-ое выданьне).

Гэтымі днямі выйдзе зборнік выбраных вершаў.

Вышла брашура Бэндэ «Янка Купала», прысьвечаная літаратурнай дзейнасьці паэты.

ДзВБ да 15 гадавіны Кастрычніка

Дзяржаўнае Выдавецтва Беларусі да XV гадавіны Кастрычніка рыхтуе сэрыю багата ілюстраванай і аформленай літаратуры.

Да канца году выйдуць наступныя выданьні: Александровіч А. Збор твораў. том II, Анталёгія беларускай пралетарскай літаратуры; Броўка П. паэзія; Баранавых С. «Мурашнікі»; Бядуля З. «Язэп Крушынскі» ч. 2-ая і «Салавей» (3-яе выданьне); Галавач П. «Спалох на загонах» (2-ое перапрацаванае выданьне); зборнік сьпеваў ««Песьні вызваленьня»; зборнік «Ударнікі»; Колас Я. «Адшчапенец» і Новая зямля» (3-яе выданьне) Кобец Р. «Гута»; Крапіва «Мядзьведзічы»; Мурашка Р. «Сын» (2-ое перапрацаванае выданьне); Правеска Ян. «Палоў трэба зьнішчыць гуртам» (з жыцьця Заходняй Беларусі); Чарот М. «Босыя на вогнішчы» і 1-ы том твораў; Чорны К. «Гацькаўшчына».

Усесаюзны аргкамітэт пісьменьнікаў

Усесаюзны Аргкамітэт абраны ў колькасьці пяцідзесяці чалавек. Па згодзе паміж Адгкамітэтамі Саюзных рэспублік у яго ўвайшлі:

Ад пісьменьнікаў РСФСР: М. Асееў, А. Афінагенаў, Бахмецьцеў, Ф. Безгазоўскі, Бязыменскі, Біль-Белацэркоўскі, М. Горкі, Гронскі, Жыга, Замойскі, Іваноў, В. Кірпоцін, В. Кіршон, Л. Леонаў, А. Малышкін, П. Паўленка, Ф. Панфёраў, Л. Сейфуліна, М. Слонімскі, А. Серафімовіч, В. Стаўскі, М. Ціханаў, А. Фадзееў, К. Федзін, М. Чумандрын.

Ад пісьменьнікаў УССР: Кулык, Хвыльёвы, Вішня, Кузьміч, Мікітэнка, Панч, Фэфэр, Тэрэшчэнка.

Ад пісьменьнікаў БССР: Лынькоў, Харык, Чорны, Александровіч.

Ад пісьменьнікаў ЗСФСР: Чубар, Сулейман, Эулі, Шырван-Задэ, Ахвердаў, Міцышвілі.

Ад пісьменьнікаў Сярэдняй Азіі: Лахуці, Ташназараў, Байзаў, Алексееў, Маджыдзі, Ісмайлаў, Айні.

Ганароны старшыня Ўсесаюзнага аргкамітэту Саюзу савецкіх пісьменьнікаў—тав. Максім Горкі.

Старшыня—тав. Гронскі.

Сакратар—тав. Кірпоцін.

У яўсэкцыі

⊙ У Менск прыяжджае амэрыканскі пралетарскі пісьменьнік тав. Памэранц. Бюро яўсэкцыі арганізоўвае яму вялікі літаратурны вечар у клюбе Леніна.

⊙ 10-га верасьня бюро яўсэкцыі арганізоўвае вечар творчасьці тав. Аксельрода.

⊙ 25-га жніўня была склікана нарада кіраўнікоў літгурткоў сумесна з актывам. Усе яўрэйскія літгурткі з 1-га верасьня прыступілі да працы.

⊙ 2-га жніўня адбыўся агульна-гарадзкі літаратурны вечар, прысьвечаны пастанове ЦК УсеКП(б) пра перабудову літаратурна-мастацкіх арганізацый. На вечары прысутнічала каля 600 чалавек, ў большасьці рабочыя фабрык і заводаў. Пасьля дакладу Царта чыталі свае творы Савікоўскі, Кацовіч, Мацінскі і Бацьвіньнік.

У творчай групе камсамольскіх пісьменьнікаў

⊙ Творчая група камсамольскіх пісьменьнікаў на бліжэйшых сваіх паседжаньнях ставіць на абмеркаваньне праробленую за летні пэрыяд членамі групы творчую работу. У прыватнасьці будуць разглядацца раман Цімаха Зарэчнага «Белы камень», новыя камсамольскія вершы Тараса Хадкевіча і Сьцяпана Ліхадзіеўскага, новыя апавяданьні П. Швэйдэля, п'еса М. Блісьцінава.

⊙ Група падрыхтоўвае да друку калектыўны зборнік апавяданьняў, вершаў, артыкулаў, напісаных выключна на камсамольскія тэмы. У зборніку будуць зьмешчаны новыя творы ўсіх членаў групы. Зборнік мяркуецца здаць у друк у кастрычніку м-цы.

⊙ У бліжэйшыя дні наладжваецца сумеснае паседжаньне з калектывам Дзяржаўнага Тэатру Рабочай Моладзі, прысьвечанае абмеркаваньню п'есы Барыса Мікуліча «Рот Фронт» і пастановачнага пляну яе.

⊙ Мікола Бацюшкоў падрыхтоўвае да друку першую кнігу вершаў. Кніга будзе абмяркоўвацца на групе.

⊙ Друкуецца асобнай кнігай аповесьць Ц. Зарэчнага «Зямля ў вятрох» і кніга яго апавяданьняў «Нянавісьць».

⊙ П'еса М. Блісьцінава «Грунт» прынята і пастаўлена Рабочым Тэатрам Саўгасрабочых.

Ліст у рэдакцыю

У зьвязку з маім пяцідзесяцігодзьдзем, да дню нараджэньня ў польскім і заходня-беларускім фашыстоўскім друку зьмешчаны матэрыялы, якія маюць выразна правакацыйны характар.

Польскі фашызм, які рыхтуе інтэрвэнцыю супроць СССР і бязьлітасна душыць рэвалюцыйны рух пралетарскіх і сялянскіх працоўных мас—як самай Польшчы, так і падняволеных ёй народнасьцяй,—у гэты самы час імкнецца з дапамогаю кулацка-буржуазнай верхавінкі акупаванае Беларусі стварыць арганізацыі, якія выступаюць нібыта ад імя беларускага народу.

Гэтыя арганізацыі, якія ні адным словам не пратэстуюць супроць крывавай расправы над працоўнымі Заходняй Беларусі, як мага стараюцца дапамагчы інтэрвэнцыі супроць СССР. Яны злосна распаўсюджваюць правакацыйныя лёзунгі аб вызваленьні беларускіх працоўных мас, якіх нібыта прыгнятаюць бальшавікі.

У той час, як там за мяжой на шыбеніцах гінуць лепшыя працоўныя Заходняй Беларусі,—яны беларускія нацыянал-фашысты разам з польскім фашызмам рыхтуюць новы напад салдатні Пілсудзкага, каб вырваць сапраўдную свабоду і тыя вялікія гаспадарчыя і культурныя дасягненьні, якія здабылі працоўныя БССР, пад кіраўніцтвам камуністычнае партыі і савецкае ўлады.

Беларускія нацыянал-фашыстыя, робячы справу польскага і сусьветнага імпэрыялізму, стараюцца выкарыстаць і мой пяцідзесяцігадовы юбілей для сваіх агідных правакацыйных мэт. Яны распаўсюджваюць чуткі, што нібыта бальшавікі прымушалі мяне пісаць, як пішу я цяпер.

Я з абурэньнем адкідаю гэту фашыстоўскую хлусьню і ўсякія плёткі аб тым, што я калі-небудзь быў праціўнікам камуністычнае партыі і савецкае ўлады.

Я пратэстую супроць юбілейнага фарсу, які наладжваюць у мой гонар тыя, чые рукі ў крыві працоўных Заходняй Беларусі.

У дзень майго юбілею я з глыбокім болем у сэрцы думаю аб тым жудасным прыгнечаньні, пад якім стогнуць працоўныя масы Заходняй Беларусі і заклікаю іх да змаганьня за поўнае нацыянальнае і сацыяльнае вызваленьне.

Я заклікаю іх стаць пад адзіны сьцяг барацьбы, пад сьцяг камуністычнае партыі Заходняе Беларусі і ў саюзе з працоўнымі Польшчы і ўсіх падняволеных яго народаў здабываць сабе тую свабоду, якую маюць іх браты ў СССР—у краіне дыктатуры пралетарыяту.

Я зьвяртаюся да беларускай працоўнай інтэлігенцыі, каб яна зразумеўшы і выкрыўшы праўдзівую сутнасьць ашуканскіх манэўраў беларускіх нацыянал-фашыстаў, змагалася рука ў руку з пралетарыятам і працоўным сялянствам.

Польскі імпэрыялізм хоча сарваць нашае мірнае будаўніцтва новага сацыялістычнага ладу і затапіць у крыві вызваленчы рух Заходняй Беларусі.

Я заклікаю да агульнае дружнае абароны СССР і да рашучых пратэстаў супроць дзікага прыгнечаньня працоўных мас Заходняй Беларусі.

Ганьбячы здрадніцкую работу нацыяна-фашызму, я заяўляю, што адзіны шлях да канчатковага вызваленьня працоўных мас—ёсьць шлях камунізму.

З гэтага шляху я асабіста ніколі ня сыйду і заклікаю ўсіх змагароў за лепшую сьветлую будучыню ісьці па ім цьвёрда да канчатковае перамогі.

Усе свае сілы і здольнасьць я аддаю і аддам на вялікую справу пабудовы сацыялізму і вызваленьня працоўных усяго сьвету.

ЯНКА КУПАЛА.

Менск 9-IX—1932 г.

Народнаму паэту рэспублікі Янку Купалу

Споўнілася пяцідзесяцігодзе з дню нараджэньня аднаго з найпапулярных пісьменьнікаў Савецкай Беларусі—народнага паэты Рэспублікі ЯНКІ КУПАЛЫ.

Адзначаючы гэтую урачыстую дату беларускай савецкай літаратуры, Аргкамітэт Саюзу Савецкіх Пісьменьнікаў БССР горача вітае юбіляру.

Аргкамітэт ССП, а разам з ім ўся савецкая літаратура БССР жадаючы Вам, Іван Дамінікавіч, плённай творчай дзейнасьці, упэўнены, што Вы ў сваім творчым шляху і надалей будзеце упарта працаваць разам з пралетарыятам.

Мы пэўны, што слова нашага вялікага мастака Янкі Купалы будзе магутна гучэць на карысьць сацыялістычнага будаўніцтва, у агульным поступе наперад усёй беларускай савецкай літаратуры, пад правільным кіраўніцтвам Ленінскай партыі.

АРГКАМІТЭТ САЮЗУ САВЕЦКІХ ПІСЬМЕНЬНІКАЎ БССР.

Мы шчасьлівы вітаць Вас, Янка Купала, у дзень Вашага пяцьдзесятгодздзя. Мы шчасьлівы, што вітаем Вас у гэтакі ясны і вялікі час, як наш, калі той раней паняволены, бедны, працоўны чалавек, над горам якога тужыла Ваша паэзія, якога Вы клікалі да сонца, на шостай часьціне сьвету разам з пролетарыятам і пад яго кіраўніцтвам стаў ужо гаспадар жыцьця і для вякоў новых непахісных і цьвёрда рыхтуе нячуваныя ясноты соцыялізму. Мы рады, што ў гэтых магутных шэрагах будаўнікоў соцыялізму—Вы, вялікі поэт. Вашых новых твораў чакаюць будаўнікі новае пары чалавечае гісторыі, працоўныя СССР, таксама як і працоўныя Захаду, што пад кіраўніцтвам камуністычнае партыі рвуць ланцугі адвечнага прыгнечаньня, поўныя радасьці змагацца і тварыць.

Ад усёй шчырасьці жадаем посьпехаў у вялікай Вашай працы.

Творчая група пісьменьнікаў:
ПЛАТОН ГАЛАВАЧ,
КУЗЬМА ЧОРНЫ,
АЛЕСЬ КУЧАР,
ПЯТРУСЬ БРОЎКА,
ЮЛІ ТАЎБІН,
ПЯТРО ГЛЕБКА,
АРКАДЗЬ КУЛЯШОЎ,
КРАПІВА,
ЯН СКРЫГАН,
СЫМОН БАРАНАВЫХ.

ДАРАГІ КУПАЛА

Яўрэйскія савецкія пісьменьнікі БССР горача і шчыра вітаюць Вас, дарагі паэта, з 50-ці годзьдзем з дню вашага нараджэньня і жадаюць Вам доўга разам са ўсімі савецкімі пісьменьнікамі служыць сацыялістычнаму будаўніцтву Вашай вялікай творчасьцю.

Бюро яўрэйскай сэкцыі Аргкамітэту Саюзу Савецкіх Пісьменьнікаў БССР:

Дунец, Браништэйн, Харык, Аксельрод, Кульбак, Кацовіч, Дзяхцяр, Даўгапольскі, Царт.

Народнаму паэту БССР Янку Купалу

Паважаны Янка Дамінікавіч

У дзень пяцідзесяці год вашага нараджэньня Народны Камісарыят Асьветы БССР і Прэзыдыум ЦП саюзу працасьветы шле вам гарачае прывітаньне з упэўненасьцю, што вы яшчэ доўгія годы і яшчэ больш актыўна будзеце працаваць на карысьць Беларускае культуры нацыянальнай па форме і сацыялістычнай па зьместу.

Калегія НКА БССР Прэзыдыум ЦП саюзу працасьветы.

Паважаны Іван Дамінікавіч!

У чорныя дні царскай рэакцыі Ваша мастацкае слова выйшла на барацьбу з царызмам, на барацьбу з векавой эксплёатацыяй за сацыяльнае і нацыянальнае вызваленьне прыгнечаных мас.

Моцны голас Вашай «Жалейкі» абуджаў глухія куткі краіны, клікаў сялянскую беднату ўціснутую стагодзьдзямі на няшчадную барацьбу за манархіяй, клікаў на змаганьне за правы на жыцьцё працоўных.

Пяцьдзесят гадоў — гэта вялікі жыцьцёвы і творчы шлях. За вялікі творчы час Ваша мастацкае слова не аслабна служыла працоўным моцнаю зброяю ў барацьбе.

Горача вітаючы вас з пяцідзесяцігадовым юбілеем, рэдакцыя часопісі «Беларусь Калгасная» шчыра жадае вам доўгага жыцьця і плённае работы пад кіраўніцтвам камуністычнай партыі за вялікую справу пабудовы сацыялізму.

Рэдакцыя часопісі **«Беларусь Калгасная».**

Паважаны Іван Дамінікавіч!

Праўленьне Беларускага Дзяржаўнага Выдавецтва шчыра вітае Вас з 50-цігодзьдзем вашага нараджэньня.

ДзВБ спадзяецца; што яно атрымае яшчэ не адзін том Вашых вершаў, якія будуць заклікаць працоўных на пабудову бясклясавага грамадзтва, на змаганьне з рэшткамі капіталістычных элемэнтаў, на ўмацаваньне інтэрнацыянальнай сувязі працоўных.

Старшыня Праўленьня ДзВБ **Некрашэвіч.**

За прынцыповае таварыскае супрацоўніцтва з камсамолам

Сьвяткаваньне XVIII Міжнароднага Юнацкага Дню павінна быць адзначана наладжваньнем яшчэ мацнейшай сувязі літаратурных арганізацый БССР з найшырокімі коламі камсамольцаў і ўсёй працоўнай моладзі.

У нас, у беларускай літаратурнай рэчаіснасьці, мы можам налічыць шмат фактаў, якія гавораць пра тое, што супрацоўніцтва літаратурных арганізацый з камсамолам недастаткова і літарганізацыі і камсамол у адналькавай ступені не мабілізаваліся на ўмацаваньне гэтай сувязі. Аднак, сьцьвярджаць, што на фронце стварэньня маладзёжнай літаратуры ў нас няма посьпехаў і дасягненьняў, было-б прынцыпова памылковым.

Крыху пра дасягненьні.

Агляд маладзёжнай літаратуры, у асноўным разгорнуты слаба і недастаткова, аднак, даў пэўныя вынікі, вакол якіх павінна сканцэнтравацца ўвага літаратурнай і камсамольскай грамадзкасьці з тым, каб гэтыя вынікі паглыбіць і пашырыць. У нас ёсьць канкрэтнае павялічэньне мастацкіх твораў на камсамольскія маладзёжныя тэмы, гэтае павялічэньне атрымана як за лік павароту старэйшых кваліфікаваных пісьменьнікаў да распрацоўкі камсамольскай тэматыкі, таксама і за лік творчага росту выяўленых рабочых-ударнікаў. З пункту погляду гістарычных пастаноў ЦК УсеКП(б) і ЦК КП(б)Б пра перабудову літаратурна-мастацкіх арганізацый, гэтыя творчыя нашыя дасягненьні зьяўляюцца асноўным паказальнікам паглыбленьня работы літарганізацый, накіраванай на ўзросшае задавальненьне запатрабаваньняў камсамолу і ўсёй працоўнай моладзі. Ні дэклярацыйнымі прамовамі, ні ўрачыстымі абяцанкамі, ні гаварыльняй, якіх у нас было шмат, ажыцьцяўляецца супрацоўніцтва літарганізацый з камсамолам, **а канкрэтным стварэньнем маладзёжнай літаратуры,** падвышэньнем ідэёвага і мастацкага ўзроўню яе.

Гэтыя агульныя творчыя дасягненьні характарны і для **творчай групы камсамольскіх пісьменьнікаў,** якая толькі цяпер, дзякуючы вялізарнай увазе Аргкамітэту Саюзу Савецкіх Пісьменьнікаў да стварэньня творчай атмасфэры, актывізавала сваю работу. Кожным членам творчай групы камсамольскіх пісьменьнікаў за летні пэрыяд напісаны новыя творы, якія паказваюць барацьбу і жыцьцё камсамолу,—менавіта летні пэрыяд зрабіўся **пераломным** у сэнсе творчай актывізацыі групы. Пераводзячы гэтыя факты на мову лічбаў, трэба сказаць, што членамі творчай групы камсамольскіх пісьменьнікаў за летні пэрыяд напісаны дзьве буйныя празаічныя рэчы, каля дзесятка апавяданьняў, значная колькасьць вершаў, напісаны і паступілі ў работу дзьве п'есы. Ажыцьцяўляецца сувязь праз паасобных членаў творчай групы з Дзяржаўным Тэатрам Рабочай Моладзі, гэта значыць, ажыцьцяўляюцца шматлікія пастановы камсамольскіх ячэек і БелТРАМ'у і пісьменьнікаў пра наладжваньне супольнай работы. Членамі творчай групы праведзена грамадзкая літаратурная работа ў Віцебску, Гомелі, Бабруйску.

Аднак, будзе няпісьмённым адзначыць, што ні літаратурныя арганізацыі, ні камсамольскія арганізацыі, ні цэнтральны орган беларускага камсамолу—«Чырвоная Зьмена» недастаткова папулярызавалі работу і творчасьць групы камсамольскіх пісьменьнікаў,—газэта «Чырвоная Зьмена» амаль што не рабіла рашучых захадаў да наладжваньня сувязі з творчай групай з тым, каб праз творчую групу камсамольскіх пісьменьнікаў ажыцьцявіць сувязь і з усёй літаратурнай грамадзкасьцю БССР. Ня будзе супрацоўніцтва, ня будзе крытыкі, якая-б спрыяла творчаму росту маладых пісьменьнікаў-камсамольцаў, гэта значыць—ня будзе гэтага пасьпяховага творчага росту. Гэта ясна кожнаму, гэта не падлягае дыскусіі.

Аднак, з усёй самакрытычнасьцю мы павінны сказаць, што дасягнутых посьпехаў мала, трэба змагацца за большае. З усёй выразнасьцю мы павінны сказаць, што ў справе супрацоўніцтва савецкай літаратуры з камсамолам і камсамолу з савецкай літаратурай ёсьць недахопы, прарывы.

Так, прыкладам, па віне літарганізацый, камсамолу, цэнтральнага органа ЛКСМБ «Чырвонай Зьмены», цэнтральнага штабу пры ЦК ЛКСМБ **агляд маладзёжнай літаратуры праведзены і праводзіцца яўна нездавальняюча.** Ні ігнараваньнем з боку літарганізацыі гэтай справы, ні нежаданьнем праводзіць гэтую работу трэба тлумачыць становішча з аглядам. Такое тлумачэньне ні на хвіліну ня высьвятліць справы, такое тлумачэньне выразна дэзарыентуе нас-жа саміх. Няўменьнем добра кіраваць аглядам, няўменьнем расставіць сілы ў аглядзе, няпоўнай і недастатковай дамоўленасьцю ў гэтай справе, недаацэнкай агляду паасобнымі пісьменьнікамі і паасобнымі работнікамі, гэтым і толькі гэтым тлумачыцца слабое правядзеньне агляду. Некаторыя камсамольскія працаўнікі лічаць, што аглядам павінны займацца пісьменьнікі і іх арганізацыя. Некаторыя пісьменьнікі лічаць, што гэтым павінен займацца камсамол. І гэтак вось зваліваюць работу адзін на аднаго, спасылаюцца адзін на аднаго, шукаюць вінаватых. Вінавацяць, прыкладам, ячэйку пісьменьнікаў, забываючы на тое, што гэтая ячэйка, хоць і недастаткова, але значна больш іншых арганізацый працавала ў аглядзе. Гэта ўсё пра што сьведчыць? Пра недастатковае кіраўніцтва справай, пра дрэнную расстаноўку сіл.

Аглядам маладзёжнай літаратуры—не асабістая справа літарганізацыі або камсамолу, а іх агульны абавязак, іх агульная работа, іх агульны гонар. Агляд маладзёжнай літаратуры—ня толькі часовая кампанія, а штодзённая сыстэматычная работа камсамолу над беларускай літаратурай, з беларускай літаратурай, для яе і для сябе. Зразумець і ўсьвядоміць гэта ў нас было шмат часу.

Нарэшце, трэба адзначыць, што мы ня толькі ня ўзьнялі работу літгурткоў, ня толькі не пашырылі і не паглыбілі заклікаў рабочых-ударнікаў у літаратуру, а наадварот—паслабілі гэтую работу, а ў шэрагу выпадкаў проста правалілі яе (шэраг гурткоў па Менску, прыкладам, не працуе). Хто ў гэтым вінаваты? Аргкамітэт Саюзу Савецкіх Пісьменьнікаў? Так, ён, але і ня толькі ён. У гэтым вінавата «Чырвоная Зьмена», камсамольскія і прафсаюзныя арганізацыі, вінаваты таму, што работа літгурткоў не кантралявалася, не наладжвалася імі, ня лічылася імі за агульны абавязак, за які павінны адказаць усе аднолькава, таму што гэтая работа лічылася некаторымі таварышамі работай літарганізацый і толькі іх. Гэта трэба ўлічыць і зразумець, каб больш не рабіць прарываў.

Такім чынам, сьвяткуючы Міжнародны Юнацкі Дзень, пералічаючы нашыя дасягненьні ў справе супрацоўніцтва з камсамолам, мы павінны па-сапраўднаму самакрытычна падыйсьці і да нашых недахопаў, каб выправіць, каб не паўтараць іх, каб сувязь савецкай літаратуры з камсамолам была-б таварыскай, пасьпяховай, карыснай і літаратуры і камсамолу.

Барыс Мікуліч.

Сярод паэтаў і пісьменьнікаў

⊙ 17-га жніўня дэлегацыя пісьменьнікаў у складзе т. т. Лынькова, Галавача, Кобеца, Бэндэ, Броўкі, Вольнага, Маракова, Мікуліча, Глебкі і Куляшова была прынята Народным Камісарам Асьветы тав. Платуном.

Пры гутарцы прысутнічаў загадчык Галоўмастацтва тав. Гурскі.

У гутарцы было закранута шэраг пытаньняў пра матэрыяльнае і бытавое становішча пісьменьнікаў. Прадстаўнікі дэлегацыі высунулі перад тав. Платуном пытаньне пра неабходнасьць сацыяльнага страхаваньня пісьменьнікаў. Таксама высунута пытаньне пра неабходнасьць павялічэньня ганарарных ставак. Для выпрацоўкі папярэдніх наметак гэтых дзвух пытаньняў—вылучана камісія ў складзе т. т. Гурскага, Галавач, Лынькова і Некрашэвіча, якой даручана на працягу дэкады падрыхтаваць праэкт пастановы.

Тав. Платун абяцаў прыняць захады, каб паскорыць будаўніцтва кватэрнага дому пісьменьнікаў.

⊙ 30-га жніўня ў лягер 2-ой беларускай дывізіі выяжджала група беларускіх паэтаў і пісьменьнікаў. Было наладжана вялікае літаратурнае выступленьне, якое перадавалася па радыё. З чыткай твораў выступалі М. Лынькоў, А. Вольны, П. Глебка і С. Шушкевіч.

⊙ Андрэй Александровіч напісаў паэму «Лётнае лета», як вынік працы ў №-ай авіячасьці.

ПЯЦІДЗЕСЯЦІГОДЗЬДЗЕ НАРОДНАГА ПАЭТА РЭСПУБЛІКІ ЯНКІ КУПАЛЫ

З пяцідзесяці гадоў свайго жыцьця—дваццаць сем год Янка Купала аддаў літаратурнай творчасьці.

Купала найбольш папулярны паэта ў рабочых і сялянскіх масах Савецкай Беларусі. Значэньне Купалы, як паэты, як мастака, выходзіць далёка за межы нашае рэспублікі. Ён вядомы сярод працоўных Савецкага Саюзу, за мяжой.

Янка Купала—па праву ёсьць выдатны народны паэта Беларусі.

І от, заўсёды, калі мы падыходзім да ацэнкі творчасьці вялікага паэты,—паўстае пытаньне,—у чым-жа ідэёвая, сацыяльная сіла паэты, якія былі дачыненьні яго на працягу творчага шляху да рэвалюцыйнага руху, да пераможнага руху рэвалюцыі пад кіраўніцтвам рабочае клясы.

Нацыянал-здраднікі беларускага народу, шавіністыя, у купе з нацыянал-фашыстамі, Луцкевічы, зноў і зноў пачынаюць займацца і ставіць праблемы творчасьці Янкі Купалы. Нацыянал-фашызм кроўна зацікаўлены ў тым, каб усялякімі праўдамі і няпраўдамі, усімі магчымымі мэтадамі «навуковага» прадажніцтва і спэкуляцыі выхаласьціць, спустошыць, затушаваць увесь рэвалюцыйна-дэмакратычны характар творчасьці Янкі Купалы.

Здраднік і прыслужнік польскай дыфэнзывы А. Луцкевіч называе Янку Купалу «прарокам беларускага адраджэньня» («Беларускі звон»), ён імкнецца давесьці, што творчасьць Янкі Купалы—гэта голас беларускага нацыяналізму. Нацыянал - фашызм імкнецца ўсімі магчымымі сродкамі зьвязваць творчасьць Янкі Купалы з лёсам беларускай контррэвалюцыі. На гэта заходня - -беларускія фашысты мабілізуюць усё, што толькі магчыма—друк, правакацыйныя сэнсацыі—у выглядзе «навуковых артыкулаў» папоў, клерыкалаў, ксяндзоў, махляроў, правакатараў і проста жулікаў.

Перамаганьне Купалай сваіх мінулых нацыяналістычных памылак, усё больш і больш актыўнае падтрыманьне пляцформы савецкае ўлады, удзел у сацыялістычным будаўніцтве, набліжэньне да пазыцыі сацыялістычнага пралетарыяту, адкрытая глыбокая нянавісьць і пагарда, якую пісьменьнік выказвае да нацыянал-шавіністычных гандляроў лёсам працоўных Заходняй Беларусі—хвалюе Луцкевічаў, ксяндзоў Станкевічаў, Астроўскіх.

Як-жа пралетарыят ацэньвае творчасьць Янкі Купалы?

Янка Купала найбольш гучны і дэмакратычны прадстаўнік прагрэсыўнага нацыянальна-вызваленчага руху—выразьнік настрояў мільённых мас беларускага прыгнечанага фэодальна-памешчыцкай, царскай Расіяй—народу.

Дваццаці сямі гадовы літаратурны шлях Янкі Купалы быў поўны магутнымі рэвалюцыйнымі уздымамі, і слабасьцямі, арлінымі ўзьлётамі і прысмыканьнем да зямлі—пакорай перад дужэйшымі.

Гэты шлях крывы і няпэўны. На шляху былі цяжкія пераходы і кручы, якія не заўсёды мог адолець паэта. Быў уздым да ролі вялікага трыбуна нацыянальна-вызваленчага руху і зьніжэньне да ступені буржуазнай нацыяналістычнай абмежаванасьці. Быў уздым да ступені дэмакратычнага прадстаўніка мільённых мас абяздоленага сялянства і зьніжэньне да ступені ўсхваленьня ўласьніцкае абмежаванасьці заможнага сялянства. Быў уздым рэвалюцыянэра і натхніцеля рэвалюцыйнага змаганьня і зьніжэньне да ступені лібэральнага «умеренного» нашаніўскага прапаведніка. Ад твораў поўных нянавісьці да цара, пана, царскага чыноўніка з заклікам на рэвалюцыйнае змаганьне—да твораў няўпэўненых, хваравітых, містычных, якія выражалі жах перад жыцьцём і абвяшчалі магілу адзіным збавеньнем чалавецтва. Ад актыўна-дзейных заклікаў у часе рэвалюцыі 1905 году да пацыфісцкае мальбы і імпэрыялістычную вайну 14-га году. Ад правільнага разуменьня адзінства сацыяльных і нацыянальных інтарэсаў у змаганьні працоўных на этапе прагрэсыўнага нацыянальна-вызваленчага руху—да абвяшчэньня праз сваю творчасьць буржуазна-нацыяналістычных лёзунгаў—«Беларусь для беларусоў».

Творчы шлях Янкі Купалы багаты выдатнымі старонкамі рэвалюцыйнага дэмакратычнага змаганьня і зрывамі памылкамі абмежаванага нацыяналістычнага лібэрала.

І от, прайшоўшы гэты вялікі і цяжкі шлях Янка Купала цяпер, як ніколі, рашучым чынам перамагае гора ў сваім творчым шляху, перамагае нацыяналістычныя памылкі, сваю творчасьць зьвязвае свой лёс з пераможным сацыялістычным будаўніцтвам у СССР, з лёсам пралетарскае рэвалюцыі. Дарог да мінулага ў Купалы больш ня можа і чым больш паэта актывізуецца на новых сваіх шляхох, тым выклікае да сябе большую нянавісьць нацыянал-фашызму.

Янка Купала быў узьняты на хвалях буржуазна-дэмакратычнае рэвалюцыі, і выставіў праз сваю літаратурную творчасьць патрабаваньні, стаў праваднікам тых ідэалаў, якія выстаўляла рэвалюцыйнае сялянства ў 1905 годзе. Якія былі гэтыя патрабаваньні? Сялянства імкнулася—«Да зямлі, да волі,—піша Ленін. — Якое значэньне будзе мець поўная перамога гэтага руху? Здабыўшы волю, яно зьнішчыць панаваньне памешчыкаў і чыноўнікаў у кіраваньні дзяржавай. Здабыўшы зямлю, яно перадасьць землі памешчыкаў сялянам».

Ленін называе гэты рух сялянства буржуазна-дэмакратычным:

«Чаму сучасны сялянскі рух ёсьць дэмакратычна-буржуазны рух. Таму, што ён, зьнішчаючы ўладу чыноўнікаў і памешчыкаў, стварае дэмакратычны лад грамадзтва, не зьмяняючы буржуазнай асновы гэтай дэмакратычнай грамады» (Ленін).

У творчасьці Янкі Купалы першага этапу яе разьвіцьця,—знайшлі выяўленьне гора селяніна, яго бяспраўнае становішча, цяжкі падатковы, чыноўнічы цяжар, знайшло сваё выдатнае выяўленьне нацыянальна-прыгнечанае становішча беларускага народу, як нацыі. Творчасьць пісьменьніка заклікала да паўстаньня, да змаганьня з панам, за зямлю, за волю.

І ідзі, і крычы
Працавітым людзям,
Няхай хлеба даюць
Табе жонцы, дзецям.
Няхай зьнімуць з цябе
Чынш, падаткі, налог,
Бо бясплатна для нас
Даў зямлю гэту бог.
Што табе трудна жыць
Дзецям хлеба няма,
Што ня топлена печ,
Хоць мароз, хоць зіма.

У закліку да мужыка, каб ён ішоў і крычаў на ўвесь сьвет пра свае крыўды па сутнасьці праграма сялянства, яго патрабаваньні ў буржуазна-дэмакратычнай рэвалюцыі. Але акрамя такіх шматлікіх вершаў, дзе фармулююцца патрабаваньні мужыка ў рэвалюцыі 1905 году, (верш «Мужык», «Ах, ці доўга», «З песень безьзямельнага», «Вось тут і жыві», «Дзе-б і праўда жыла», «Чаго нам трэба»)—мы маем на пэрыядзе творчасьці 1905—07-ых гадоў у Янкі Купалы вершы, якія заклікаюць да паўстаньня супроць цара, паноў, вершы магутна-ідэёвай насычанасьці, выключнай рытмічнай мужнасьці і суровасьці. Гэта такія вершы, як «Там», «Перад вісельняй», «Перад бурай», «Даўней і цяпер» і інш.

У вершы «Перад вісельняй» з ідэёвай чоткасьцю паказаны сапраўды рэвалюцыйныя адчуваньні змагара, які ідзе за свой народ на вісельню.

То падымаўся люд скаваны,
Дзе быў кат-цар і капітал.
Няволі рваліся кайданы,
За трупам клаўся трупаў вал.
Яшчэ прыбавіце сканаьне—
Прадсьмертны вашых рук абраз,—
Нядоўга-ж ваша панаваньне
Загуба прыдзе і на вас.
Загубу крыўдаю, сьлязамі
магільны выкапалі кіз;
Людзкой расплаты ўжо над вамі,
Тапор адточаны завіс.
Ня ўмруць ніколі грозны клікі
На сонца захад і на ўсход:
Тут сьпіць ваяк, ваяк вялікі
За волю, долю і народ.

Гэтае-ж выражана і ў вершы Янкі Купалы «Пашкадуй мужыка» — агулам вершы, надзвычайна супярэчлівым, дзе жывуць наіўныя лібэральныя мары Купалы пра тое, што трэба яшчэ прасіць пана, каб ён дапамог мужыку і дзе з другога боку кіпіць помста—выразьнік «першабытнага сялянскага дэмакратызму».

Бо за крыўду сваю адамсьціць
Сьвіньням будзе крыві не пабраць,
Адамсьціць, аж зямля задрыжыць,
Аж віхры зашумяць, загудзяць.

На першым этапе свае творчасьці Янка Купала зусім выразна фармулюе праграму нацыянальна-вызваленчых патрабаваньняў. Царская Расія была вартавым, у першую чаргу, вялікадзяржаўнай, вялікарасійскай буржуазіі ў прыгнечаньні меншых нацый.

«Расія ўладар аграмаднае колькасьці пакрадзенае ўласьнасьці, якую ён давядзецца аддаць назад у дзень расплаты,—пісаў Энгельс пра нацыянальнае прыгнечаньне ў царскай Расіі.

«Сацыялісты,—пісаў Ленін;—павінны самым рашучым чынам падтрымліваць найбольш рэвалюцыйныя элемэнты буржуазна-дэмакратычнага, нацыянальна-вызваленчага руху».

Зусім зразумела, што праграма нацыянальна-вызваленчых патрабаваньняў у Янкі Купалы цесным чынам зьвязана з праграмай сацыяльных патрабаваньняў для прыгнечаных рэштамі фэадалізму мас сялянства. Бо тое і другое ўзаемна зьвязана і ўваходзіць у задачы буржуазна-дэмакратычнай рэвалюцыі:

«Марксісты,—піша Ленін,—бачуць ва ўсіх без выключэньня дэмакратычных патрабаваньнях не абсалют, а гістарычнае выражэньне змаганьня кіруемых буржуазіяй народных мас супроць феадалізму».

Нацыянальна-вызваленчыя патрабаваньні Янкі Купалы цесна зьвязаны з патрабаваньнямі зямлі і волі для прыгнечанага сялянства.

А хто там ідзе, а хто там ідзе
У вагромністай такой грамадзе?
—Беларусы!
А што яны нясуць на худых плячох,
На руках у крыві, на нагах ў лапцёх?
—Сваю крыўду!
А чаго-ж, чаго захацелася ім,
Пагарджаным век, ім, сьляпым, глухім?

АЛ. КУЧАР

ЯНКА КУПАЛА

— Людзьмі звацца!

Янка Купала на першым этапе свае творчасьці заклікае да яднаньня працоўных ўсіх нацый на змаганьне супроць самадзяржаўя. Ён абуджае беларуса ў вершы «Там» на змаганьне, паказваючы яму, напрыклад, паўстаўшых расійскіх рабочых і сялян.

Што ідуць...
Зрабіць нявольніка свабодным
Даць безьзямельнаму зямлі.
Дык вось на сьмерць ісьці іх змусіў
Нацейшчасьліўшы чалавек.
А вы, адродкі Белай Русі,
Сьпіцё, як быццам кат засек.
До' спаць. Паўстаньце грамадою
І йдзеце ім там памагаць,
Паўстаньце крепасьцю такою,
Каб вораг вас ня мог зламаць.
Паўстаньце, покуль цар звыродны
Крыві ўсёй ня высасаў з вас.
Паўстаньце! Край ваш стогне родны
Заве збаўляць, як зваў ня раз
Хай кроў пальлецца дзень, другі
Варожым трупам на падсьціл,
Хай у няволі ланцугі
Спадуць ад грому вашых сіл.

Бюст Бразэра.

Янка Купала.

Зразумела, што выступаючы як рэвалюцыйна-дэмакратычны пісьменьнік, Янка Купала да разуменьня задач, якія стаялі перад пралетарыятам, перад авангардам гэтага пралетарыяту, да разуменьня задач сацыялістычнай рэвалюцыі ня ўзьняўся і ня мог узьняцца. Ён заставаўся выразьнікам інтарэсаў дэмакратычнай рэвалюцыі, а не сацыялістычнай. Яго пазыцыі ў рэвалюцыйным змаганьні былі дзеістымі, як і пазыцыі сялянства. Для нас-жа адносіны рэвалюцыйнага пралетарыяту да сялянскага руху ў буржуазна-дэмакратычную рэвалюцыю зусім акрэсьленыя і ясныя.

«... Мы можам сказаць і кажам толькі адно: мы дапаможам усяму сялянству зрабіць рэвалюцыю дэмакратычную, каб тым лягчэй было нам, партыі пралетарыяту, перанці як мага хутчэй да новай вышэйшай задачы — рэвалюцыі сацыялістычнай». ...«Сялянскаму паўстаньню мы павінны усялякім чынам дапамагчы да канфіскацыі зямлі,—але зусім не аж да усялякіх дробнабуржуазных праэктаў» (Ленін).

У Янкі Купалы ўжо на першым этапе яго творчасьці выступаюць такія элемэнты, дзе пісьменьнік ад сапраўды дэмакратычнага рэвалюцыйнага зьніжаецца да абароны уласьніцкіх інтарэсаў сялянства. У пісьменьніка на першым этапе творчасьці маюцца элемэнты народніцкае ідэалогіі, жывуць ідэі прадстаўнікоў дробнабуржуазнага сацыялізму (як называе яго Ленін)—гэта выключная вера ў тое, што чалавек будучнасьці—мужык, вера, якая ідзе ад народніцкіх пазыцый.

На гэтым этапе ў пісьменьніка выяўляецца тое, што найбольш яскрава можна бачыць ў далейшай яго творчасьці: нявер'е у сілы рэвалюцыі, слабасьць, пакорнасьць, бясьсільнасьць перад лёсам.

Жудка стогнуць рэкі,
Узбураны вясною,
Плачуць мае песьні,
Галосяць са мною.

Тут толькі плач, енк у песьнях, тут толькі гора і роспач—але без адзначэньня шляхоў, як выйсьці з гэтага гора, з роспачы. Праўда, на першым этапе творчасьці Янкі Купалы—гэта ня сыстэма, гэта толькі «бываюць хвілі», але хвілі гэтыя малавер'я, роспачы, пакорнасьці бываюць:

Пракляў-бы сьвет і быт, і долю
Усё-б нас лес сухі паслаў,
І даў-бы думам спаць ўволю
І сам-бы спаў, навекі спаў.

Альбо:

Не баюся я вас..:
А прыдзе бедаку
Надта трудненькі час—
Я ў магілу ўцяку..

выступаюць на першым этапе творчасьці пісьменьніка і некаторыя рэакцыйныя элемэнты ў ідэёвых пазыцыях. Гэта тая дробнабуржуазная абмежаванасьць, якая робіць сялянскі рух дэмакратычным. Есьць супроцьстаўленьне мужыка—наогул, гораду—наогул:

Цешся, горад. Што там знача
Вёска з голадам, з бядой?
Хтось там стогне, хтось там плача—
Плюй, махай на ўсё рукой.

Нарэшце выяўляецца і такое, калі паэта расчароўваючыся ў мэтадах рэвалюцыйнага змаганьня за зямлю і волю, становіцца на шлях пропаведзі, трудалюбівасьці, міралюбія, і нават абароны заможніцкае сялянскае гаспадаркі (у вершах «Чаго нам трэба» і, асабліва ў паэме «Сьцёпка Жук»,—дзе дбайнасьць і гаспадарлівасьць Жука, абвяшчаецца прычынай яго сытага і шчасьлівага жыцьця.) Тут якраз і выявіліся элемэнты абароны сталыпіншчыны ў Янкі Купалы, абароны, характэрнай для ўсёй рэакцыйнай палітыкі «Нашай нівы», пад моцным ўплывам якое быў на другім этапе свае творчасьці Янка Купала. У вершы «Маладая Беларусь» мы маем пэўную ўжо эвалюцыю Янкі Купалы а пазыцыі нацыянальна-вызваленчых на пазыцыі нацыяналістычныя, з прымесяй пропаведзі клясавага спакою і згоды.

Грамадзянская згода, супольнасьць
вагосьце,
Аж усьцешацца прадзедаў цені і
косьці,
Слоў унука ня зглушыць ніякі прымус,
Што ён роднай зямлі верны сын,
беларус.

Вось па сутнасьці ў зародку тыя элемэнты, якія прывялі Янку Купалу на этапе творчасьці 1910—1913 годзе да падпаданьня пад моцны ўплыў рэакцыйнага нацыянал-адраджанізму, буржуазнага нацыяналізму.

Другі пэрыяд творчасьці Янкі Купалы зьвязаны з яго дзейнасьцю ў лібэральна-буржуазнай «Нашай Ніве». Аднак ніяк, як гэта некаторыя робяць, —нельга ставіць знак роўнасьці паміж рэакцыйнымі пазыцыямі «Нашаніўства» і творчасьцю Янкі Купалы гэтага пэрыяду. Рэакцыйнае «нашаніўства», нацыянальна-адраджанізм запоўніў агульную ідэёвую аснову творчасьці вялікага паэты. Аднак, на ўсіх этапах свае творчасьці маючы нават вельмі вялікія адхіленьні, і, знаходзячыся у пэўныя пэрыяды у моцным палоне буржуазнага нацыяналізму (1913—22 год) Янка Купала застаецца рэвалюцыйна-дэмакратычным паэтам, паэтам нацыянальна-вызваленчага руху.

Уплывы варожыя, буржуазныя выявіліся у творчасьці Янкі Купалы у 1910—12 гадох.

У гады 1905—1907 Янка Купала застаецца пэўна на сваіх пазыцыях заклiку да рэвалюцыйнага змаганьня, заклікае на гэтае змаганьне нават пасьля паражэньня першай рэвалюцыі у аставінах царская Расіі, калі у літаратуры былі сымбалісты праскон сьвету, калі ўпадніцтва, прадажніцтва і здрадніцтва інтэлігенцыі усю ды мела месца. У гэтыя годы ва усей літаратуры былой царскай Расіі толькі некаторыя засталіся вернымі ідэалам рэвалюцыі, прадвяшчалі і клікалі яе, такія, як пісьменьнік пралетарыяту Максім Горкі і інш. От у гэтыя годы, Янка Купала набывае сваей паэзіяй значэньне агульна-расейскае, як гучны трыбун рэвалюцыйнага сялянства, — саюзьніка пралетарыяту, як адзін з выразьнікаў пратэсту прыгнечаных нацыянальнасьцяй у былой царскай Расіі.

Але ўжо ў 1908—9 годзе і пазьней Янка Купала паступова пачынае зьніжацца з рэвалюцыйна-дэмакратычных палётаў да ступені памяркоўналібэральнае.

У другім зборніку Купалы «Гусьляр» праз мастацкую канкрэтную і пачуцьцёвую форму выяўлена містычнасьць, тая філёзофія заняпаду і пасымізму, якая знайшла сваё выдатнае завяршэньне ў паэмах «Сон на кургане» і «Адвечная песьня». Ад мінулае канкрэтнасьці Янка Купала пераходзіць да абстрагаванага, адцягненага, да ідэёва-хворага:

І вецер і сокал, і я—
Сыны аднэй долі жыцьця;
Наподзім маркотныя мы
І думы, і песьні адны.

Купала заклікае «К зорам агністым», к прывольлю нябеснаму, вырваўшы з ціны жыцьцёвай душу», заклікае ляцець туды, дзе «хэрубіны спаткаюць цябе».

Але гэта ня толькі асобныя моманты цяжкіх адчуваньняў паэты, гэта тут пачынаецца філёзофскае абгрунтаваньне ідэй пагібелі, скону чалавецтва, скону сусьвету. Найбольш поўна яно выяўлена ў вершах «Зьнямога», «За годам год», «Думка» і інш.

Безнадзейна, бязтрывожна,
Ціха, важна, асьцярожна
Хаос гнёзды ўе свае,—
Сьвіты, захады крыляцца,
На аднэй таўкуцца кладцы
Цемра вабе згубным днём;
Плача сонца маладое
Над плянэтай, над старою
Іскры сыплюцца цурком.

У другіх вершах есьць выражэньне тае-ж ідэі: хаос запаланіў сусьвет, чалавечы род ідзе на скон, на звод.

За векам век, за звонам звон
За мглою мгла з ўсіх старон.

Філёзофія ідэалізму, містыкі, заняпаду—усё больш і больш пачынае займаць месца ў творчасьці Янкі Купалы і даходзіць да апогею ў драме «Сон на кургане».

Як вядома «Наша Ніва»—апіралася на пласты кулацкага сялянства, памешчыцтва, што стаяла за капіталізацыю свае гаспадаркі, на дорбнабуржуазныя гарадзкія элемэнты. Пры чым, апіраючыся на памешчыцтва буржуазнага тыпу, штохвілінна блакавалася з рэакцыйным фэадальным памешчыцтвам. Ідэю «адраджэньня бацькаўшчыны» «Наша Ніва» меркавала зьдзейсьніць праз нейкага прарока, ці праз нейкасьць групкі памяркоўных лібэралаў, бо шляхі для ўплыву на батрацтва, бедняцкае і серадняцкае сялянства для «Нашай Нівы» па сутнасьці былі зачынены. Гэтая рэакцыйнасьць нашаніўскіх пазыцый знайшла сваё частковае выяўленьне і ў творах Янкі Купалы гэтага пэрыяду, у кніжках «Шляхам жыцьця», «Спадчына» і, асабліва, у вершах «Прарок» і «Зайграй скрыпка».

Купала, які ў рэвалюцыі 1905 году гаварыў поўным і магутным голасам ад імя селяніна, цяпер пачынае цурацца гэтага селяніна. Купала, што лічыў селяніна за свайго кроўнага брата, цяпер абвінавачвае гэтага селяніна ў тым, што ён зусім не зацікаўлены ў перамозе волі, а клапоціцца больш пра тое, «сколькі яму дасі чырвонцаў», абвінавачвае селяніна ў тым, што ён, селянін не разумее песьняра, што ён ня хоча зразумець прарока, праз песьняра, праз баяна можна адрадзіць свой народ, узьняць яго на змаганьне, знаходзіць сваё выяўленьне ў творчасьці пісьменьніка гэтага пэрыяду. Пры чым, мастаку надаецца па-ідэалістычнаму надзем-ная, богападобная сіла.

А пра народ цяпер паэта вось што піша:

Ярмо валочаць паніжэньня,
У кляцьбе бясьсільнай гоняць век...
Глядзіш... пытаеш свайго ценю:
Дзе тутка зьвер, дзе чалавек?

Альбо:

Відаць сьвятла ня знаць і тым,
Хто нарадзіўся ўжо сьляпым,—
Такім ён дойдзе да магілы.

Да поўнае-ж містычнае жахлівасьці, роспачы і бясьсільля Янка Купала даходзіць тады, калі пачынаецца імпэрыялістычная бойня. Пісьменьнік ня можа што-кольвек супрацьставіць ёй. Купала становіцца прапаведнікам дуалізму і цела і душы. Хваравітае ўспрыйманьне паэты дае творы выключнай эмацыянальнай сілы, роспачы, узлыму, заняпаду, імклівасьці і адчаю. Паэта ўяўляе, што разам з ім існуе нейкая новая істота, яму раўнапалежная і падобная «ідзе за мной усьлед хадзіцы бледны труп», такое-ж двайстае існаваньне мае ня толькі цела, а і душа.

Разарваў-бы, здаецца, я грудзі
свае,
Сэрца-б вырваў і кінуў на ўцеху
ўрагом...
Дайце сьмерць, хай ня чую, што
ноч мне пяе.
Дайце сілы... О, божа. Нікога кру-
гом.
Ах. Што гэта?—Раскрылася неба й
зямля,
Рай і пекла зьмяшаліся ў процьму
ў адну,
Здань за зданьню паўзе, кожна
здань—як зьмяя
Тая прэцца ўверх, тая цісьнецца
к дну.

Так Янка Купала сустрэў імпэрыялістычную вайну. Гэта было не супрацьўленьне, не змаганьне з ёй. Гэта была роспач, гэта была ідэалістычная філёзофія пагібелі, заняпаду народу, пагібелі свае, пагібелі чалавецтва.

Вырывай з сябе жылу па жыле,
Ці у вяроўку, у пятлю і навесься
і, пакуль у зямлю не зарылі,
Хоць дух будзе шыпець у бясьсіль
лі
На сваіх вісі жывак і сьмейся.

Гэта Янка Купала пісаў ў 1915 годзе. Але кульмінацыйным пунктам містычных пошукаў збаўленьня,—была драма «Сон на кургане» і «Адвечная песьня». У драме «Сон на кургане» народ, чалавецтва сымбалічна выяўлены праз Сама. Сам стукаецца ва усе дзьверы і нідзе не знаходзіць збавеньня. Асноўная ідэя гэтага твору —гібель сусьвету. Сам шукае скарб, відмы насьміхаюцца, зьдзекваюцца над ім. Гэты пракляты скарб так і не дастаўся Саму. Бацькаўшчына яго, сымбалізаваная вёскай,—гарыць і на папялішчах яе брат прадае брата. Ад Сама адцураліся жонка, дзеці, бацькі. Сын пагубіў сваю матку. Сын адцураўся ад бацькі, жонка праклінае свайго мужыка. Пагібель. Збавеньня няма. Кругом прадажніцтва, шпіянаж і гора і нядоля.

Зусім зразумела, чаму пэўны час пасьля гэтых твораў Купала або мала пісаў (да 1918 год), або зусім маўчаў. Гэта быў такі ідэёвы тупік, з якога выхад мог быць толькі рэвалюцыйным шляхам.

Нацыянальна-вызваленчыя ідэалы на другім этапе ў творчасьці пісьменьніка—пачынаюць прымаць нацыяналістычную афарбоўку. У поўнай адпаведнасьці з ідэалам «Нашай Нівы» Купала шукае абстрактнай бацькаўшчыны. Есьць нават элемэнты нянавісьці да іншых нацыянальнасьцяй у пісьменьніка. Купала захоплены мінуўшчынай Беларусі, яе колішняю веліччу. У пляцформе нацыянальнага пытаньня Янкі Купалы пачынаюць затушоўвацца нацыянальна-вызваленчыя элемэнты, прагрэсыўныя і выяўляцца яскрава рэакцыйны нацыянал-адраджанізм.

У творах пісьменьніка ёсьць мары пра такую веліч Беларусі, калі-б яна магла сама дыхтаваць другім народам свае правы, а гэта, па сутнасьці, ёсьць ўжо тэндэнцыя рэакцыйная ў дачыненьні да другіх нацыянальнасьцяй.

Быў час—сва правы чужым ты
дыхтавала,
І цяпер, хто зводна над табой
сьмяецца,
Гэта... вецер, што ў платох тра-
сецца.

Тут ў паэты ўжо вельмі яскрава вызначаецца разрыў паміж сацыяльнымі і нацыянальнымі ідэаламі. Вызваленьне бацькаўшчыны Купал бярэ адрвана ад сацыяльнага вызваленьня прыгнечаных, змаганьне за бацькаўшчыну выступае як абсалют:

Годзе заходняй, ці ўсходняй куль-
туры.
Для беларуса цана ім адна.

Беларусь, самае слова Беларусь у Янкі Купалы пачынае рабіцца словам сьвятым:

Бяры сьветач, ідзі за судзьбінай
Ідзі з словам сьвятым, Беларусь.

Ад жалю, роспачы, безнадзейнасьці Купала лёгічна ідзе да бога. На бога пачынае ўскладаць надзею «адраджэньне Беларусі»:

Хрыстос васкрос... К табе, о, божа,
І я у дзень гэты думку шлю
Хай Беларусь, мая старонка,
Уваскрэсьне к лепшаму жыцьцю.

Паэта ахоплены нейкім рэлігійна-містычным дурманом і ён бясьсільны і «перад небам і перад зямлёй» піша:

Адбіваючы тут-жа наклоны плашмя,
Нейкі нехрысьць крапідлам махае,
пяе,
Ды шыпіць, як гадзюка, хрыстова
імя,
І за золата гэта імя прадае.

Ад нацыяналізму Купала лёгічна прыходзіць да таго, што усе свае надзеі пакладае на мінуўшчыну Беларусі. У вершы «Свайму народу» ён піша:

Сягні ў даўно заснуўшы сталецьці,
Заслону дзён уцёкшых адхілі,
І глянь, як сёньня тваe жывуць дзе-
ці,
Як ты жывеш на прадзедаў зямлі.
Тваімі рукамі ўзьнесены замчышчы,
Глянь, зарастаюць, дзікім палы-
ном,
Па сьцен астатках вецер дзіка сьві
шча,
Як бы пяе памінкі быўшым днём.
Пяе аб тым, як гэтыя байніцы
Край сьцераглі на захад і на ўсход,
Як з поўначы разбойны чужаніца
Ня мог замчыскавых скрышыць ва
рот.

Тут вельмі яскравае ўсхваленьне мінуўшчыны Беларусі. Гэтае ўсхваленьне мы маем ня толькі ў творчасьці Янкі Купалы, але ва ўсіх пісьменьнікаў-нашаніўцаў, і ёсьць яно гэтае ўсхваленьне ня толькі ў рэакцыйных нацыяналістычных вершах, а і у творах нацыянальна-вызваленчага характару. Чым тлумачыцца ў пісьменьнікаў нацыянальна-вызваленчага руху захапленьне нацыянальнымі межамі Беларусі пэрыяду скону фэадалізму і пачатку разьвіцьця капіталізму. Гэтае захапленьне мае зусім законнае апраўданьне.

«Энгельс гаварыў—піша Ленін, — што межы «вялікіх і жыцьцяздольных эўрапэйскіх нацый», якія ў хадзе гістарычнага разьвіцьця прагладнулі шэраг дробных і ня жыцьцяздольных нацый, аднача́ліся ўсё больш і больш «мовай і сымпатыямі насельніцтва». Гэтыя межы Энгельс называе «натуральнымі». Гэтак было ў эпоху прагрэсыўнага капіталізму, у Эўропе, каля 1848—1871 гадоў. Цяпер рэакцыйны імпэрыялісцкі капіталізм —паша длей Ленін,—усё часьцей ломіць гэтыя дэмакратычна адзначаныя межы. Усе аднакі гавораць пра тое, што імпэрыялізм пакіне сацыялізму, які ідзе яму на зьмену, межы менш дэмакратычныя».

Вось чаму, выключаючы асобныя творы, якія ўсхваляюць фэадальную веліч Беларусі, у сваіх нацыянальна-прагрэсыўных творах Янка Купала шоў у мінуўшчыну, як і многія пісьменьнікі нацыянальнага вызваленчага руху, шукаць гэтыя, больш дэмакратычныя межы свае бацькаўшчыны».

Але ня толькі нацыяналістычная база творчасьці Янкі Купалы вызначала шляхі на другім этапе яго літаратурнай дзейнасьці. Зразумела, што і на гэтым этапе жыве, праўда ў значна паслабленай і мізэрнейшай форме,— праграма рэвалюцыйна-дэмакратычных патрабаваньняў і нацыянальна-вызваленчых ідэй. Гэта выяўлена ў многіх вершах і ў п'есе «Раскіданае гнязьдо»,—п'есе перадавой, прагрэсыўнай. Зразумела, у п'есе няма пралетарскіх змагароў. У п'есе анархічнае уласьніцкае сялянства ўсхваляецца, абагаўляецца, але п'еса дае узор адзінасьці ў змаганьні сялянства ідэй нацыянальна-вызваленчых і сацыяльных. У п'есе крык пратэсту за разбураную бацькаўшчыну, (Разбурэньне : паўпэрызацыя сялянства, нацыянальны прыгнёт), але мы павінны памятаць: Ленін заўсёды падкрэсьліваў, што на гэтым этапе буржуазна-дэмакратычнай рэвалюцыі (1913—16 гады) крык за бацькаўшчыну, за народ быў прагрэсыўным, перадавым:

«Для ўкраінцаў і беларусоў, напрыклад, толькі чалавек, які сваімі марамі жыве на Марсе, мог-бы адмаўляць, што тут няма завяршэньня нацыянальнага руху. Абуджэньне мас да авалодваньня роднай мовай і яе літаратурай... тут яшчэ адбываецца. «Бацькаўшчына» тут яшчэ не прапяяла сваей гістарычнай песьні. «Абарона бацькаўшчыны» яшчэ можа быць тут абаронай дэмакратыі, роднай мовы, палітычнай свабоды супраць прыгнятаючай нацыі...»

Ленін падкрэсьліваў, што сярод нацый Расіі, дзе з пачаткам XX стагодзьдзя асабліва разьвіўся нацыянальна-вызваленчы рух «Задача пралетарыята гэтых краін, як у справе завяршэньня іх буржуазна-дэмакратычнага пераатварэньня, так і ў справе дапамогі сацыялістычнай рэвалюцыі другіх краін ня могуць быць выказаны без абароны права нацый на самавызначэньне» (Ленін).

Пралетарскую сацыялістычную рэвалюцыю, надыход яе, тое, што гэтая рэвалюцыя несла сапраўднае вызваленьне ўсім нацыянальна-прыгнечаным народам,—усё гэтае, усю веліч надыходу новай эры ў гісторыі чалавецтва, Купала яўна не зразумеў. Нам, ацэньваючы творчасьць паэты, няма чаго змазваць, ці хаваць сапраўдную сутнасьць палітычных пазыцый Купалы ў часе рэвалюцыі 1917 году. Купала быў пад вельмі і вельмі моцным уплывам буржуазнага нацыяналізму, так што нават у асобныя часы ён станавіўся на пазыцыі нацыяналізму, знаходзіўся ў палоне буржуазнага нацыяналізму. (У вершы «Крыўда» і інш.)

Янка Купала не разумеў таго, што пераможная пралетарская рэвалюцыя ня толькі ня будзе супярэчыць поўнаму вызваленьню прыгнечаных нацыянальнасьцяй, а наадварот дапаможа правесьці праграму нацыянальна-вызваленчых ідэй у жыцьцё ў найбольш шырокай і дэмакратычнай форме.

У Купалы ў часы рэвалюцыі 1917 году супроцьстаўленьне — інтарэсаў нацыянальнага вызваленьня—інтарэсам пралетарскай рэвалюцыі, інтарэсам пралетарскага інтэрнацыяналізму.

Поўнае і пасьлядоўнае вырашэньне нацыянальнага пытаньня камуністычнай партыяй і пралетарыятам у нашай краіне—зрабілі пэўны пералом у творчасьці пісьменьніка. Аднак, Купала ўжо ў 1922 годзе, стоячы яшчэ на нацыяналістычных пазыцыях дае націоналістычную драму «Тутэйшыя».

Усе гэтыя буйнейшыя палітычныя зрывы на творчым шляху Янкі Купалы зусім няма ніякае патрэбы затушоўваць, змазваць, але ня трэба забываць пра адно, што ня гэтае ёсьць асноўнае на ўсім творчым шляху Купалы. Асноўным зьяўляецца тое, што на галоўнейшых этапах свае творчасьці Купала застаецца на пазыцыях рэвалюцыйна-дэмакратычных.

Буржуазныя ўплывы на творчасьць Купалы сказаліся моцна і ў першыя годы НЭП'у. Цяпер Купала прымае ўжо Кастрычнік, але прымае яго галоўным чынам, у той часьціне, дзе ён, Кастрычнік, мімаходам давяршыў тое, што не змагла зрабіць буржуазна - дэмакратычная рэвалюцыя, — ва ўсеабковым і поўным вызваленьні прыгнечаных нацый, у праве нацый на самавызначэньне і інш. і інш.

У гады НЭП'у, калі ўплывы буржуазныя ў літаратуры і, у прыватнасьці, на творчасьці Купалы, былі моцнымі, паэта піша вершы «Безназоўнае», дзе сутнасьць Кастрычніцкай рэвалюцыі ён не разумее. Янка Купала ў гэтых вершах заклікае ісьці, сабрацца у БССР, у адну сям'ю, што называецца, ўсіх беларусоў, без розьніцы іх класавых сымпатый, ці антыпатый да дыктатуры пралетарыяту:

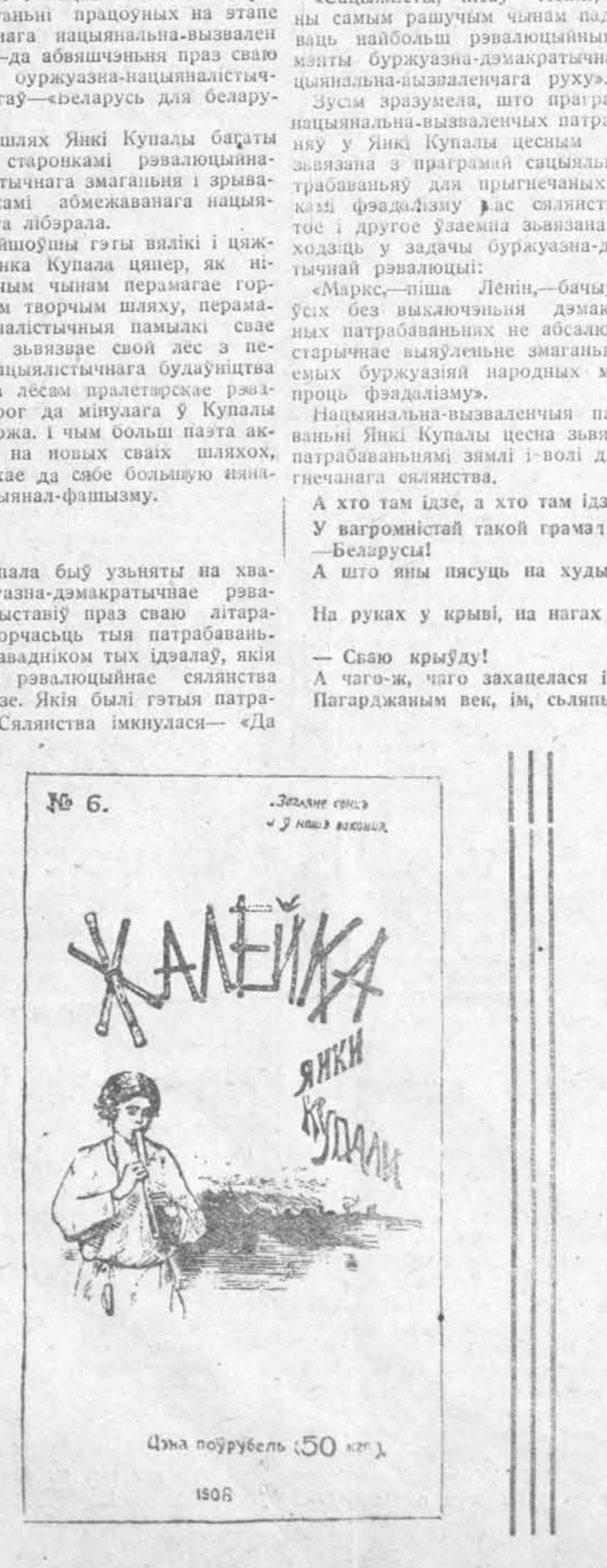
Нібы пчолы ў соты з мёдам
Да свайго вульля,
Мы вернемся дадому,
Як адна сям'я.
На сход сходзімся і лічым,
Ці усе прышлі,—
Хто спазьніўся—прысьці клічам
Да сваёй зямлі.

Але і другая тэндэнцыя фармуецца ў творчасьці Янкі Купалы пасьля рэвалюцыі 1917-га году—тэндэнцыя правільнага ўсьведамленьня задач пралетарскай рэвалюцыі, тэндэнцыя набліжэньня да пазыцый сацыялістычнага пралетарыяту. Яскрава гэта выяўляецца ў вершы Купалы за 1921 год [illegible]. Разам тэндэнцыя ідзе праз вершы «Аранжатам», «Дзьве сястры» і інш. Галоўнае, што ў названых вершах Купала пачынае разумець пралетарскі характар нашае рэвалюцыі. Гэтымі творамі Купала становіцца на шлях паступовага пераадоленьня нацыяналістычных памылак, на шлях перабудовы сваёй творчасьці.

З пачаткам разгорнутага сацыялістычнага наступу, з разгромам адкрытых і замаскаваных ворагаў пралетарыяту, з разгромам у БССР буржуазнага нацыяналізму перабудова творчасьці Купалы пачынае адбывацца шпарчэйшай хадой, прычым на высокай ідэйнай і мастацкай аснове.

Вельмі часта, заштатныя літаратурныя абывацелі, ці аматары «добрага старога эстэтызму» ахвотна гавораць (нават і праз друк), пра тое.

(канец на 3 стар.)

ВСЕУКРАЇНСЬКА АКАДЕМІЯ НАУК

Всеукраїнська Академія Наук обрала на свого дійсного члена

ЯНКА КУПАЛУ

Обрання відбулося на засіданні Ради Академії 29 червня 1929 року, схвалено згідно з постановою Ради Народних Комісарів УСРР з 16 липня 1929 року.

Президент [signature]

Неодмінний секретар

рэспублікі

Тав. Янка Купала!

Арляняты, маладое пакаленьне, узросшае ў гады вялікага Кастрычніка, сёньня стаіць на адказьнейшых вучастках сацыялістычнага будаўніцтва, разам са старэйшымі сваімі таварышамі, пад іх кіраўніцтвам, пад кіраўніцтвам камуністычнай партыі, змагаюцца за пабудову бясклясавага грамадзтва. Імя гэтым арлянятам—камсамол.

Вас ведаюць, шануюць і любяць камсамольцы і працоўная моладзь Савецкай Беларусі, любяць у Вашай творчасьці магутны патас нянавісьці да клясавага ворага, маладую веру, ў сацыялістычнае заўтра.

Камсамол і працоўная моладзь ведае Вашыя памылкі і хістаньні, тыя памылкі і хістаньні, якія былі на Вашым вялізарным літаратурным і жыццёвым шляху. Але гэта не паслабляе пашаны да Вас, бо камсамол бачыць, як выпраўляеце Вы гэтыя памылкі, як закрэсьліваеце Вы тое, што ня спрыяе вызваленьню прыгнечанага чалавецтва, як магутна зноў і зноў узьнімаеце Вы свой «карны меч» паэзіі супроць клясавага ворага, кожнае слова сваё аддаючы справе сацыялізму.

Вітаючы Вас з пяцідзесяцігодзьдзем, творчая група камсамольскіх пісьменьнікаў жадае Вам яшчэ шмат год паэтычнай работы, з тым, каб у гэтай рабоце знайшліся магутныя і ўпэўненыя словы і пра маладое пакаленьне, пра юных энтузіястаў краіны сацыялізму, пра камсамол.

Творчая група камсамольскіх пісьменьнікаў

БАРЫС МІКУЛІЧ,
МІХАСЬ БЛІСЬЦІНАЎ,
П. ШВЭЙДЭЛЬ,
ЦІМ. ЗАРЭЧНЫ,
С. ЛІХАДЗІЕЎСКІ,
МІКОЛА БАЦЮШКОЎ,
ТАРАС ХАДКЕВІЧ,
УЛ. СЯДУРА.

Курлоўскія ночы
над краем гасьцілі
І сьмерць вандравала
хадою бясконцай...
А недзе жалейка
жывой галасіла
і клікала сонца!
І людзі ішлі
на змаганьне нястомна,
дзе сэрца музыкі
танула ў гуках,
І плакаў паэта
і клікаў бунтоўна,
да сонца ўзьнімаючы
моцныя рукі.
Ён ведаў, што цемрадзь—
адыйдзе і згіне,
Што звон кайданоў
разаб'ецца аб скалы...
І выняў ён сэрца
для роднай краіны—
Гэта з вашай дарогі—
Янка Купала.
Калі-ж ўзьнімаліся хмары
навалай
і полем шугалі
суворыя сьцені—
То сокалам песьня
ваша ўзьлятала,
то скрыдлы ламіла
на гострых каменьнях.
Было:
спатыкала
гадзіна такая—
ня ведала слова,
дзе песьняй спыніцца...
І вы адзінотай
ў дарозе блукалі
і біліся сьцежкай
ізноў да гасьцінцу,
Бо ў цяжкай хадзе,
калі коліць жарства,
Было:
ўсплывала і слоў перагаса,
І трапіўшы дзе
у імшары і твань,
Вы рвалі
хваробныя звычаі часу.
Але падыходзіла
мужнасьць і гарт
І чулі мы голас
бадзёры і юны—
Вы клікалі нас
маладых арлянят
па песьню,
па сонца,
па шчасьце камуны.
З каханьнем мы звалі
сваімі радкамі
і вокліч ніколі
ня гас—
Мы першыя строфы
нясьлі на экзамэн,
Вы часта вучылі
нас.
І ў гэтыя дні,
калі вырасьлі мы,
І сталі на варце
камуны—
Мы часта ўважна
лістаем тамы
вашага сэрца
і думак.
Мы вашыя песьні
шчыра віталі,
што клікалі буйна
да перамогі,
бо майстрамі
партыя нас ўзгадавала
на ўпартую працу
вялікай эпохі.
А трэба—
мы выйдзем
і ў маршах удалых,
як порах, запалім
гарачыя сэрцы.
Мы выстраім песьні,
Янка Купала,
шарэнгамі слаўных
крылатых армейцаў.
Мінулі вы песень
пануры залом
і там дзе шырока
ўзьнімаюцца гоні—
з вялікай сяўнёю
гарачых слоў
вы нашыя вёсны
страчаеце сёньня.
Калі-ж забушуе
вайна пажар
і вораг сьцяною
абкружыць саветы—
Вы будзеце з першых
у бойках, пясьняр,
ў кагортах байцоў,
мастакоў
і паэтаў.

Ліпень, 1932 г.

Юбіляру

ПАВАЖАНЫ ЯНКА КУПАЛА!

Вы—ведаеце Беларусь—калёнію расійскай імпэрыі.

Вы—ведаеце Беларусь—забітую, няпісьменную, галодную, бяспраўную.

Так было...

Наша пакаленьне пісьменьнікаў, народжаных Кастрычнікам, можа толькі чуць або чытаць пра жахлівае мінулае.

Услаўлены паэтамі рабочай клясы ўсяго сьвету Вялікі Кастрычнік—нарадзіў новую краіну—Беларускую ССР.

Мінае 15 год бязьлітаснай клясавай барацьбы, грандыёзнага будаўніцтва і—

БССР—поўнасьцю пісьменная краіна.

З адвечным гулам беларускіх лясоў (у цяпер ужо асушанай балотнай глушы) перагукваецца гул электрычнага току, што бяжыць па правадох вакол пабудаваных намі стройных шасэ.

Новыя электрычныя станцыі прыводзяць у рух варштаты пабудаваных намі фабрык, заводаў; асьвятляюць рабочыя пасёлкі; выцiснула з сялянскага быту лучыну, каганец; пераводзяць на вышэйшыя формы землякарыстаньня ў створаных намі калектыўных гаспадарках.

Якога росту і росквіту дасягнула культура Савецкай Беларусі! Даволі прыгадаць той факт, што за адзін толькі вытворчы год наша выдавецтва выдае ў некалькі раз больш кніг на беларускай мове, чымся выдадзена было за ўсе гады ўсімі выдавецтвамі разам да Кастрычніка.

У агні змаганьня, на рыштаваньнях пабудоў—выхаваліся, вырасьлі, загартаваліся новыя людзі — самаадданыя змагары, вялікія творцы сацыялістычнага жыцьця.

І менавіта сёньня ў нязвычайны дзень беларускай савецкай літаратуры вітаю Вас з 50-ці годзьдзем са дня нараджэньня, мы ўпэўнены, што з такой-жа мастацкай сілай, з тэй-жа высокай якасьцю творчасьці Вы будзеце сьпяваць і пра новых людзей, новай сацыялістычнай Беларусі, пра камуністычную партыю бальшавікоў, пад кіраўніцтвам якой мы з гонарам цэмэнтуем шлях сацыялізму.

АНДРЭЙ АЛЕКСАНДРОВІЧ.

9-IX-32 г.

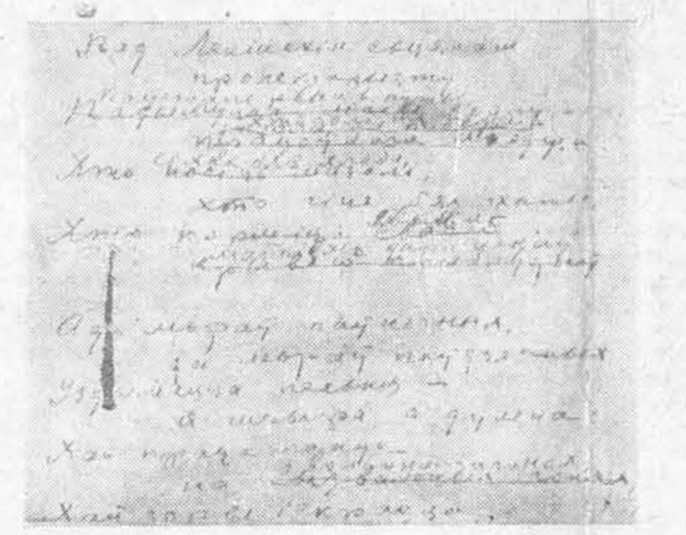
Слаўны паэта!

Мы шчасьлівыя, што дзелім з вамі радасьць вашага сьвята

Анатоль Вольны, Міхась Зарэцкі, Рыгор Кобец, Максім Лужанін, Валеры Маракоў, Станіслаў Шушкевіч, Ул. Хадыка.

Прыдзе новы—а мудры—гісторык,
А ён прыдзе—ўжо ён ідзе—
І сказ дзіўны, праўдзівы ад зорак
І да зорак аб нашых прасторах,
Аб падзеях, людзях павядзе.
Ён раскажа, як з творчым імкненьнем
Для народаў закон выдавала
Бальшавіцкая праўда, сумленьне
Каб жыцьцё ўжо было без
цярпеньняў,
І мінула праклятцаў навала.
Як зьнішчаліся цьвёрдай рукою
Пралетару варожыя клясы
Як на франтох ішоў бой за боем,
Як зброд ворагаў здаўся, ня ўстояў
Ў гэтыя грозныя, бурныя часы.
Як ішла рэканструкцыя сьмела
Па заводах, на полі, па думках,
Перашкоды зьнішчаючы ўмела,
Хоць варожы табун адзічэлы
Ён імшу пахавальную крумкаў.
Як мінулым спаганена праца
Ад батрацкай прыгоннай сярмягі,
Сабе ўзносячы ў сонцах палацы,
Стала горда навек называцца
Справай гонару, славы, адвагі.
Маладому свайму пакаленьню
Ён апіша з палётам арліным,
Як бліскотна з бэтону, з каменьня.
З цэглы, з сталі, з жалеза
ў праменьнях
Тут за гмахам рос гмах на руінах.
Як узьняўшыся слаўна ў вышыні,
Сацспаборніцтва, ударніцтва ўдала
Здабывала багацьце краіне,
Гарады будавала ў пустынях
І пустынную ноч асьвятляла.
Як за трактарам трактар выходзіў
На сялянскія стужкі-палоскі
Каб у дружным, як войска, паходзе
Нішчыць межы, машыны заводзіць,
Будзіць сьпячыя сёлы і вёскі.
Як яна, бальшавіцкая партыя,
Каб да тла зруйнаваць стары сьвет,
Барацьбою зацятай, упартай,
Сваю ставячы голаў на карту,
Дасягла недасяглых пабед!
Прыдзе новы—а мудры—гісторык.
А ён прыдзе—ўжо ён ідзе—
І сказ дзіўны праўдзівы ад зорак
І да зорак аб нашых прасторах,
Аб падзеях, людзях павядзе.

Аўтограф Я. Купалы.

Матчын сын

Сымон Баранавых

Маці калыхала сына. Плакаў сын і няведаў чаго, а маці калыхала гаварыла:

— Сьпі... Сьпі мой мілы сынок. Ня плач-жа...

Вырасьцеш от... Будзеш вялікім, вялікім, вялікім. Сьмелым....

Калыхала маці сына
У калысцы ў ліповай
Ў пяяла яму песьню
Вось як тутка, слова ў слова:
— Люлі, люлі, мой маленькі!
Сьпі і сьні вясёлкі гулі,
Як-жа вырасьцеш вялікім,—
Не забудзься ты матулі.
Люлі, люлі мой маленькі!
Сьпі, злажыўшы ў крыж далоні,
Як-жа вырсьцеш вялікім,—
Не забудзься ты старонкі.

Сын няведаў слоў песьні, а плакаў. Моцна плакаў.

Бацька цалаваў сына, гаварыў да маці:

— Малы... а сьлёзы салоныя, таксама....

А на дварэ кукавала зязюлька.

Гады ішлі. Гады міналіся як тэлеграфныя слупы. Сын пакідаў свае гады на паўстанках, што бяз надпісу. Таму і не заўважыў як стаў падрастаць. А дарасламу—сорамна было плакаць. Пачаў стала ганяць у поле статак. Пасе статак ды на жалейцы грае. Як зайграе—выгаварвае жалейка словы:

Як пайду, пайду па загонах
Па мазольным аратым сьляду
Па лугох і на борах зялёных
І пасёлах убогіх пайду.
На жалейцы сваёй, на гудлівай
Там я песьні пачну расьпяваць,
Прыслухайся, шчасьліў, нешчасьлівы,
Думкі лепшы хачу вызываць.

Людзі праходзяць, слухаюць, як грае матчын сын і плакаць хочацца ад тэй музыкі.

А ў полі кукуе зязюлька.

І яшчэ ішлі—міналіся гады. Марудна, толькі, а ішлі уперад. Матчын сын ідучы за гадамі—вырас. Угадала маці—вялікім вырас. Статку ў поле боляй не таняў. Пачаў сеяць палеткі. Шырокія, доўгія палеткі... Сеяў і меркаваў: «пасею, пажну». І калі сеяў пеў песьню пра сваю долю:

«Я сам... мне ногі гное лапаць,
Аборы ўелісь да крыві...
О, Кроў! Калі-ж ты кінеш капаць
О, доля, раны зажыві!»

А зязюлька ізноў кукуе... І не спазнаць:

тая зязюлька, ці не тая...

Вельмі-ж клапаціўся матчын сын, каб хаця ўсе пателкі былі засеяны. Ад рана—рана і да позняга зьмяркання—сеяў. Сее, сее, апаглядзіць, памяркуе і не стае нечага. Бо калі жаць зьбіраўся, людзі чужыя прыходзілі ды жалі тыя палёткі.

А зязюлька ізноў кукавала. І нібыта насьміхалася над сейбітам, выгаварвала:

«ку-ку-ку-ку—жаці будзеш.»

Адзін застаўся сын. Матка, бацька, сказалі сыну: «Мы цябе ўзгадавалі. Вырас Ты... І сіла ў цябе ёсьць. Сам шукай сваёй долі... ты-ж не маленькі».

І сын пачаў шукаць долі байкамі—песьнямі. Апавядаў песьні байкі сваім унукам, гаварыў што ёсьць на сьвеце лепшая доля.

— Адшукаць толькі от бы яе.

Казаў матчын сын да сваіх унукаў:

— Калі хопіць часу на жыцьцё—адшукаем.

А зязюлька тым самым насьмешлівым голасам:

— «Ку-ку-ку-ку-кіно дакуку...»

І яшчэ міналіся гады. Толькі не тэлеграфнымі слупамі. Здарылася так, што людзі не пашлі за гадамі; гады пайшлі за людзьмі. Апярэдзілі людзі свае гады... ды як загаманілі людзі—

Ой, многа, многа....

А пад гэты людзкі гоман—унукі зразумелі, што гаварыў матчын сын ў сваіх песьнях байках....

А зязюлька ізноў закукавала.

...Зязюлька кукавала—выгаварвала, што многа, многа лет будзе жыць матчын сын.

8-VII—32 г.

Менск.

ЯНКА КУПАЛА

(Канец)

што вершы Янкі Купалы парэвалюцыйнае пары,, слабейшыя, ніж вершы дарэвалюцыйных часоў, што творы, якія адлюстроўваюць працэсы сацыялістычнага будаўніцтва,, пазбаўлены тае вялізарнае сілы, якая характэрна для творчасьці Янкі Купалы. Так сьцьвярджаць, значыць альбо нічога не разумець у мастацкае творчасьці наогул, альбо не хацець разумець сапраўднае сілы Купалавае паэзіі..

Перабудова ў творчасьці Янкі Купалы адбываецца адносна павольна, але арганічна і на высокай ідэёвай і мастацкай аснове. Мы з ўсёй упэўненасьцю сьцьвярджаем, што вершы Янкі Купалы «Сыходзіш вёска з яснай явы», «Дыктатура працы» і «А ў Вісьле плавае тапелец»—ёсьць лепшыя і выдатнейшыя здабыткі нашае сучаснае савецкае літаратуры.

Асаблівасьцямі мастацкага мэтаду Янкі Купалы заўсёды былі—шырыня ахопу і выражэньня людзкіх пачуцьцяў. Гэта пачуцьці не абмежаванага кола людзей, дзівакоў. Гэта не абмежаваныя пачуцьці самога паэты. Лепшыя і найбольш дэмакратычныя элемэнты творчасьці Янкі Купалы заўсёды выражалі, узьдымалі пласты пачуцьцяў шырокіх народных мас, нацыі,—выяўлялі іхнае гора, іхную радасьць, іхную нядолю, іхныя перамогі, іхную крыўду, іхны ўздым, іхную роспач.

У Янкі Купалы выключная сіла любові, ды агнём і полымем узорсчаная ненавісьць: У Купалы амаль поўная адсутнасьць, характэрная для многіх старэйшага пакаленьня беларускіх пісьменьнікаў,—лiрычнай кволай сантымэнтальнасьці. Поступ і рытмічная хада яго мужная і ўпэўненая.

Вось ўсе гэтыя ўласьцівасьці мастацкага мэтаду Янкі Купалы і характэрны для яго вершаў «Сыходзіш вёска з яснай явы», «Дыктатура працы» і «А ў Вісьле плавае тапелец»

З жабрацкай торбай твой патомак
Ня пойдзе па Сібірным шляху.
Шукаць прытулку, як бяздомак:
Жудкі гісторыі абломак
Пад сказ дзён бурных згібне прахам.

Для некаторых маладых людзей прыхільнікаў аж авантурыстычнага наварства ў паэзіі, якім не-ад-спадобы нібыта старыя формы ў паэзіі Купалы,—мы скажам: з усіх шматлікіх вершаў і проста вершаванай пісаніны пра калектывізацыю сельскай гаспадаркі,—покуль што верш Янкі Купалы «Сыходзіш вёска з яснай явы» застаецца бадай адзіным значным помнікам у вершаванай форме пра сацыялістычную пераробку вёскі ў савецкай літаратуры Беларусі. Гэтак, як верш «А ў Вісьле плавае тапелец»—ёсьць адзін з лепшых вершаў пра прыгнёт ў панскай Польшчы.

Янка Купала—народны паэта нашай рэспублікі.

Што рабіць Янку Купалу народным паэтай? *)

Янку Купалу народнай паэтай робяць тыя, найбольш дэмакратычныя рэвалюцыйныя элемэнты яго творчасьці, дзе паэта ўмеў абагульняць у паэзіі глыбейшыя пачуцьці народу, выражаў яго крыўду, гора, заклікаў да змаганьня, да волі. Народным паэтай Янку Купалу робяць тыя элемэнты яго творчасьці, дзе ён выступае як рэвалюцыйны-дэмакратычны паэта народу, асноўных мас сялянства, якое падняла сьцяг змаганьня на барыкадах рэвалюцыі 1905 году. Народным паэтай Янку Купалу робяць тыя элемэнты яго творчасьці, дзе ён выступае, як паэта нацыянальна-вызваленчага прагрэсыўнага руху.

Маладзейшаму пакаленьню беларускай савецкай паэзіі,— трэба вучыцца на творчасьці Купалы. Трэба крытычна засвойваць ня толькі лепшыя элемэнты ў яго ідэёвых пазыцыях, трэба вучыцца на здабытках Купалавага паэтычнага мэтаду.

Маладзейшаму пакаленьню беларускай савецкай паэзіі— трэба вучыцца больш, чым у каго другога з старога пакаленьня беларускай літаратуры—вучыцца—выражэньню сапраўды вялікіх пачуцьцяў, вучыцца гіганцкай страснасьці, сілы, агнём і полымем узрошчанае ненавісьці, рытмічнай мужнасьці і стойкасьці,—у Янкі Купалы.

*) Мы ня схільны думаць, што Я. Купалэу народным паэтай робіць тое, што ён выкарыстоўвае багата народнае творчасьці.

Такі погляд проста сьмешны і без падстаўны.

Аўладаць вышынямі тэатральнага мастацтва

П. СКОКАЎ

Калі зьявы грамадзкага жыцьця ў працэсе свайго разьвіцьця зьмяняюцца з вялікай хуткасьцю, калі людзі ў працэсе сацыялістычнай працы, з хуткасьцю маланкі знаходзяць сваё месца, даюць вузоры гэроічнага змаганьня, карэнным чынам перарабляюць сябе,—задача маладзёжнага тэатру, ў паказе вобразаў гэрояў працы, у раскрыцьці іх сутнасьці, дыялектычнага адзінства супроцьлегласьцяй, даволі нялёгкая.

Гэта абумоўлена тым, што посьпехі сацыялістычнай будоўлі прынесьлі такія якасьці, якія з вялікай сілай арганізуюць нашага глядача, асабліва камсамольца, маладога рабочага, павышаюць яго ідэйна-палітычны ўзровень, а перад маладзёжным рабочым тэатрам і ўсім Трамаўскім рухам ставяць вялізарнейшыя гістарычныя задачы.

У чым сутнасьць гэтых задач?.. Як гэтыя задачы павінен ажыцьцяўляць Беларускі Дзяржаўны тэатр рабочай моладзі? Па нашаму, сутнасьць задач работы БелТраМу заключаецца ў тым, каб сумесна з пісьменьнікамі-драматургамі, клясава-обектыўна, мастацкі ярка, поўнацэнна паказаць гэрояў сацыялістычнай будоўлі, разаблачыць клясавага ворага. У сумеснай рабоце з пісьменьнікам над той, альбо іншай пастаноўкай. Белтрам павінен мастацкі абагульваць зьявы не адцягнена, а дыялектычна ўскрываць прычыны, якія абумоўліваюць іх. Вобразы ўдарніка сацыялістычнай будоўлі—камсамольца, маладога рабочага, ня трэба падаваць шаржыравана, па дрэннаму прыкладу некаторых нашых тэатраў, а паказваць яго з усімі ўласьцівымі яму індывідуальнымі асаблівасьцямі, якія характэрны і для ўсёй яго клясы.

У выкананьні гэтай работы неабходна пазбавіцца схэматызму, спрошчанасьці і суб'ектывізму ў падыходзе да паказу рэчаіснасьці. Папярэдняя работа БелТраМу, у сваім арсэнале захавала вялікую дозу гэтых «якасьцяй» (напр. першыя варыянты пастановак—«Першы штандар», «Трывога») ня ўласьцівых пралетарскаму тэатральнаму мастацтву. Можна шмат знайсьці фактаў калі ў трамаўскім асяродзьдзі вобраз разумеўся як ілюстрацыя дакладу, а спэктакль як дыялектычнае разважаньне на тэму дня.. Непазбаўлена практыка ТраМу і развaжаньняў аб тым, што Трам ёсьць сацыялістычны тып тэатру, перадавы атрад тэатральнага мастацтва.

Такія тэорыі выбівалі з рук маладых рабочых, камсамольцаў-трамаўцаў такую зброю клясавай барацьбы, як тэатральнае мастацтва. Акрамя гэтага, характэрным для работы БелТраМу, зьяўляецца яго адрыў ад работы іншых прафэсыйных тэатраў, няўменьне арганізаваць сумесную работу па вывучэньню праблем тэатральнага мастацтва, творчага мэтаду, крытыцы памылак дапушчаных у творчай рабоце, сумеснаму дасьледваньню, пераапрацоўцы і крытычнаму скарыстаньню клясычнай спадчыны. Адсутнічалі творчыя вечары калектыву Траму з калектывамі іншых тэатраў, ня было творчых нарад мастацкіх кіраўнікоў Трамаў і стацыянарных тэатраў.

Такая акалізнасьць ня можа не адбіцца на ідэйным і мастацкім росьце маладзёжнага тэатру, ды і на вырашэньні праблемы стварэньня тэатральнага рэпэртуару.

Возьмем другі прыклад — разгортваньне сталай тэарэтычнай вучобы ў калектыве БелдзяржТраму. У гэтым захаваны адзін з вялізарнейшых недахопаў у рабоце калектыву Траму. Яшчэ і на сёньня вучоба сярод маладых актораў не разгорнута. Прычынай гэтаму зьяўляецца—адсутнасьць дастатковай увагі з боку галоўмастацтва, ЦП саюзу мастацтва і інш. арганізацый, да ўзьняцьця ідэйна-тэарэтычнага ўзроўню Белтраму. На разгортваньне тэарэтычнай работы не адпушчана зусім, сродкаў НКАсьветы. З боку Галоўмастацтва яшчэ няма набходнага кіраўніцтва. Няма чаго гаварыць пра ЦП саюзу мастацтва, якое робіць «ўсё» за выключэньнем ідэйна-мастацкага кіраўніцтва тэатрамі і ў прыватнасьці кіраўніцтва камсамольска-маладзёжным тэатрам—Белтрамам. Роля пасыўнага сузіральніка, Цэнтральным праўленьнем Саюзу мастацтва, засвоена на пяршынства.

Адсутнічае зацікаўленасьць да разгортваньня тэарэтычнай вучобы ў Траме і з боку Менгаркому ЛКСМБ. «Працуйце,—махаючы рукамі агітуюць некаторыя гаркомаўскія работнікі,— вы должны показать свою продукцию массам». Тут камэнтарыі непатрэбны.

Выканаць задачы, якія ставіць сацыялістычная эпоха, перад пралетарскай драматургіяй, тэатральным мастацтвам, і ў прыватнасьці перад БелДзяржТраМам, нельга бяз крытычнага скарыстоўваньня каштоўнасьцяй культуры папярэдніх эпох. Такім чынам—арганізаваць вучобу, забясьпечыўшы калектыў траму кадрамі адпаведных работнікаў, матар'яльнымі сродкамі,—такава задача камсамолу, НаркамАсьветы і ў першую чаргу адміністрацыйна-кіруючага складу БелДзяржТраМу.

Нельга, таксама, уяўляць сабе трамаўскі спэктакль, як тэатралізаваны даклад». На сёньня такія тэорыі да немагчымасьці пошлы, сьмешны. У нас трамаўскі рух даў вялікую колькасьць станоўчых фактаў палітычна-мастацкага росту трамаў, як тэатраў. Значную колькасьць такіх прыкладаў мае і БелДзяржТрам. Нават апошняя творчая работа над пастаноўкай п'есы «Новы горад», І. Гурскага, якой Трам першага верасьня г. г. пачынае свой тэатральны сэзон,—сьведчыць пра вялізарны рост, як акторскага складу, так і ўсяго калектыву Траму. Трэба сказаць, што пастаноўка п'есы «Новы горад»—адна з адказьнейшых работ для Траму. Пасьпяховае правядзеньне гэтай работы патрабавала вялікай упартасьці і напружанасьці трамаўскіх сіл.

Асноўная ідэя п'есы—паказ гэроічнага змаганьня камсамольскай брыгады, паасобных камсамольцаў за заканчэньне ў тэрмін пабудовы электрастанцыі, а на тэтай аснове—выхаваньня новага чалавека. Распрацоўваючы гэтую ідэю калектыў траму не замкнуўся ў вузкае кола свае дзейнасьці. Акрамя таго, што кожны кадр, сцэна, момант і вобраз, шырока абмяркоўваліся на вытворчых трамаўскіх нарадах,—былі, таксама, запрошаны пісьменьнікі-драматургі, на чарнавыя работы над п'есай, на мантыровачныя рэпэтыцыі, ў часе якіх і мастацкі кіраўнік і акторскі аклад атрымалі шмат заўваг, паправак. Стварэньне таго, альбо іншага вобразу, зьявілася справай ня толькі рэжысэра-пастаноўшчыка ды актора, які выконвае тую, альбо іншую ролю ў пастаноўцы,—гэта была справай усяго калектыва актораў і значнай колькасьці пісьменьнікаў-драматургаў і крытыкаў. Уся ўвага была накіравана на тое, каб спэктакль зрабіць актывізуючым, з высокімі ідэйна-мастацкімі якасьцямі, адначасна—просты, праўдзівы, які-б нашаму маладому глядачу дапамагаў бачыць пэрспэктывы будучага нашай сацыялістычнай будоўлі. З гэтай мэтаю ў пастаноўцы ўжыты песьні, музыкальныя нумары, скокі і інш.

Мы зараз ня зьбіраемся захвальваць пастаноўку. Не! У ёй ёсьць рад і недахопаў. Аб іх скажа глядач, як і аб дадатных якасьцях пастаноўкі. Наша задача—давесьці чытату тую акалічнасьць, што работай над пастаноўкай п'есы «Новы горад» Белдзяржтрам распачаў карэнную перабудову свае работы ў саадпаведнасьці з патрабаваньнямі пастановы ЦК УсеКП(б) «Аб перабудове работы літаратурна-мастацкіх организацый».

Гэта перабудова работы ў траме пайшла не па шляху найменшага супраціўленьня, а па шляху ўпартага перамаганьня недахопаў, памылак, аўладаньня сьветапоглядам пролетарыяту ў тэатральным мастацтве.

Акрамя пастаноўкі «Новага гораду», Трам працуе над «Трывогай», якую ў пераапрацаваным выглядзе паставіць пасьля «Новага гораду», і над інтэрнацыянальнай п'есай Барыса Мікуліча—«Рот Фронт». Да гэтай работы павінна быць прыкавана ўвага ўсяго камсамолу БССР і тэатральнай грамадзкасьці. Камсамольцы маладыя рабочыя—ўдарнікі вытворчасьці, сваім праглядам і крытыкай недахопаў, павінны дапамагчы трамаўскім акторам стварыць паўнацэнныя, высока-мастацкія вобразы, праўдзівага паказу рэчаіснасьці сацыялістычнага сёньня.

Трамаўскі рух на новым этапе

Б. ДОЛЬСКІ

На папярэднім этапе свайго разьвіцьця ТРАМ зрабіў шэраг творчых памылак, якія зьяўляліся вынікам клясававарожых уплываў у мастацтве (піатроўшчына), а таксама ў выніку нізкага культурна - ідэёвага ўзроўню ўсяго трамруху. Памылкі гэтыя, якія зводзіліся да недаацэнкі ролі ТРАМ'у як тэатру і адмежаваньню ад прафтэатру, недаацэнкі неабходнасьці крытычнага аўладаньня культурнай спадчынай мінулага, Неразуменьня вядучай ролі пралетарскай драматургіі, прывялі да няправільнай трактоўкі трамаўскай пастаноўкі, як тэатралізаванага дакладу, а не як поўнацэннага спэктаклю, трамаўца як усхваляванага дакладчыка, а не як актора, які павінен аўладаць спэцыфікай акторскага майстэрства. Пералічаныя памылкі тармазілі творчы рост трамруху.

Пералом, які акрэсьліўся ў Белдзяржтрам'е ў бок зжываньня і перамаганьня пералічаных памылак, канчатковае выкрываньне гэтых чужых нам тэорый, трэба ўсё-ж лічыць недастатковым, патрэбна яшчэ вялізарная работа па перабудове кожнага творчга працаўніка. У працэсе перабудовы акрэсьліліся таксама элемэнты перахлёстваньня, - дробна - буржуазнага хістаньня з боку ў бок, імкненьні агулам ахаяць увесь станоўчы вопыт і г. д. Даючы рашучы адпор гэтакім тэорыкам мы будзем упарта працаваць над станоўчай праграмай перабудовы, ня гледзячы на ўсе перашкоды, што ёсьць з боку паасобных таварышоў на шляху разьвіцьця ТРАМ'у. Перамагаючы зробленыя памылкі. Белдзяржтрам вырас у значную мастацкую адзінку, самадзейнасьцю. Ствараючы маладзёжны камсамольскі тэатр, ТРАМ тым самым змагаецца за стварэньне тэатру, які-б быў варты нашай эпохі. Такім спэцыфічна маладзёжным тэатрам ТРАМ застаецца і надалей і ў гэтым кірунку будзе працаваць, актыўна ўдзельнічаць у творчай перабудове ўсяго савецкага тэатру, падвышаючы культурна - ідэёвы ўзровень калектыву і мастацкасьць прадукцыі.

ЦК УсеЛКСМ у сваім апошнім рашэньні, адзначыўшы сутнасьць ТРАМ'у, паставіў перад усім трамрухам задачу: «ЦК лічыць, што асноўная задача трамаў — змаганьне за стварэньне пралетарскага сацыялістычнага тэатру, змаганьне за стварэньне моцных зьвеньняў гэтага тэатру і самадзейных калектываў рабоча - калгаснае моладзі, якая авалодвае пралетарскім творчым мэтадам і мае актыўны ўплыў на творчую перабудову прафтэатраў. Трамы павінны ўсёй сваёй мастацкай прадукцыяй дапамагаць партыйным і камсамольскім арганізацыям «перамагаць перажыткі капіталізму ў эканоміцы і ў сьвядомасьці людзей, ператвараць усё працоўнае насельніцтва краіны ў сьвядомых і актыўных будаўнікоў бесклясавага сацграмадзтва» (З пастановы XVII партканф). Трамы павінны дапамагаць камсамолу змагацца за бальшавіцкае выхаваньне маладога пакаленьня, за тэмпы сацбудаўніцтва, за аўладаньне тэхнікай, за ўмацаваньне абароназдольнасьці краіны, дапамагаць арганізацыям сваімі пастаноўкамі наладжваць культурна-масавую працу, змагацца з бюракратызмам і г. д.».

На выкананьне гэтых задач павінны быць мабілізаваны ўсе сілы Белдзяржтрам'у. Вырашэньне гэтых задач упіраецца ў наступныя асноўныя праблемы, якія вызначаюць сутнасьць перабудовы:

а) крытычнае аўладаньне культурнай спадчынай мінулага і аўладаньня майстэрствам;

б) драматургія;

в) кіраўніцтва.

Аўладаньне культурнай спадчынай мінулага — адна з вырашальных задач Белдзяржтрам'у.

Мы цалкам ня згодны ў гэтых адносінах з устаноўкамі 1-й Трамканфэрэнцыі. Змагаючыся з някрытычнымі адносінамі да тэа-спадчыны, мы павінны, крытычна пераапрацоўваючы яе, вучыцца у клясыкаў. Памятаючы, што аўладаньне створаных імі мастацка - культурных вартасьцяй дапаможа нам у аўладаньні майстэрствам Белдзяржтрам уключыў у рэпэртуар клясычны твор. Працуючы над клясычным творам, мы павінны панавому ўскрываць ідэёва-клясавы зьмест п'есы, правільна аналізуючы адпаведную гістарычную эпоху, разам з тым мабілізаваць гледача на яшчэ большы актыўны ўдзел у клясавай барацьбе, у пабудове сацыялістычнага грамадзтва. Вывучэньне шляхоў і творчых мэтадаў асноўных тэатральных сыстэм зьяўляецца таксама неадкладнай задачай Белдзяржтрам'у ў яго перабудове. Вучыцца ў Станіслаўскага, Мэйерхольда, Вахтангава, перамагаючы іх памылкі. Крытычна вучыцца ў іх ствараць сцэнічны вобраз, ствараць хвалюючую пастаноўку. Вузкім месцам трамаўскага спэктаклю зьяўляецца тэхніка акторскай ігры. Забы ў гэтай галіне выявіліся у адносінах да гэтага важнейшага вучастку. Разгортваючы творчую вучобу ТРАМ'у трэба шмат увагі аддаць пастаноўцы голасу, трэнажу цела, грыму, навучыць трамаўца працаваць над рольлю. Трамавец павінен навучыцца ствараць поўнацэнны вобраз, вырашаючы гэтую задачу шляхам праўдзівага адбіцьця сапраўднасьці, сур'eзнай працай над вобразам. Такім чынам наша задача не адмаўляецца ад старых тэатральных сыстэм, а перамагаючы іх у працэсе вучобы, на аснове станоўчага вопыту, які Трам накапіў, ствараць маладзёжнае зьвяно савецкага сацыялістычнага тэатру,. ствараць тэатр камсамолу, які расьце з самадзейнасьці—ТРАМ. Значным тормазам у разьвіцьці Трам'у зьяўлялася неразуменьне вядучай ролі пралетарскай драматургіі. Гэта зьяўляецца аднэй з карэнных памылак трамруху. Змагаючыся зараз за вядучую ролю пралетарскай драматургіі, якая нясе асноўную ідэёвую якасьць паказу, мы разам з тым павінны змагацца за ўся якімі праявамі «піотроўшчыны» ў тэатры, якія выяўляюцца ў неразуменьні вобразнай работы актора. Мы павінны змагацца са ўсякай недаацэнкай рэжысэра і актора, які зьяўляецца галоўным выразіцелем паказу. П'есы, якія ставіліся ў Трам'е, незалежна ад тэй аб'ектыўнай станоўчай ролі, якую яны мелі і маюць, усё-ж не пазбаўлены цэлага шэрагу недахопаў. У траме была тэндэнцыя канонізаваць тэатральны даклад. Гэта зьяўлялася вынікам няправільнай устаноўкі, якая была дадзена 1-ай Усесаюзнай Трамаўскай канфэрэнцыяй ў 1929 г. Памылковасьць гэтакай канонізацыі была ўсьвядомлена ў працэсе творчай дыскусіі і перамагаецца зараз у практыцы.

«Для трамаўскай драматургіі няісНуе адзіны цэлы псыхічны вобраз героя. Паглыбленаму псыхолёгічнаму вобразу ТРАМ супроцьстаўляе раскрыцьцё розных клясавых бакоў, вызначаных грамадзкіх катэгорый, што выяўляюцца ў залежнасьці ад абставін і ў працэсе зьмен, рухомасьці. У трамаўскіх п'есах іграюць ня «вобразы», а асобныя сацыяльныя рысы, што зьяўляюцца, губляюцца, узьнікаюць зноў у працэсах раскрыцьця супроцьлегласьцяй — тэмы, заданай у п'есе (з пастаноў першай трамканфэрэнцыі).

Гэта нічога агульнага з марксызмам ня маючая ўстаноўка, а таксама шкодная балтаўня пра дыялектыкасьцьвярджэньні таго, што трамаўскі спэктакль ёсьць «дыялектычнае разважаньне з прычыны таго ці іншага пытаньня», што актор зьяўляецца «взволнованым докладчиком», які грае «по поводу персонажа», мы зараз патрабуем значных драматургічных твораў — п'ес, дзе паказ даецца праз паказ канкрэтных вобразаў, якія разьвіваюцца.

Высока - мастацкі паказ канкрэтнага вобразу гэтай нашай барацьбы і будоўлі павінен стаць асновай пабудовы Трам'у. Робячы гэты паварот трэба ўсе-ж сьцерагчыся збочваньня на пазыцыі індывідуальнага псыхолёгізму, памятаючы указаньні Леніна, «што «сацыял-суб'ектывіст пачынае свае разважаньні быццам-бы з «жывых асоб», на справе-ж пачынае з таго, што ўкладае у гэтыя асобы...» «помыслы і пачуцьці», якія ён сам лічыць рацыянальнымі, бо, ізалюючы сваю асобу ад канкрэтных грамадзкіх абставін, ён тым самым адабраў у сяое магчымасьць вывучаць рэчаісныя намеры і пачуцьці, гэта значыць, «пачынае з утопіі» (Ленін, том 1)..

Апрача гэтага трэба раз на заўсёды пакончыць з адносінамі да п'есы як да сыравіны, пауфабрыкату, адмовіцца ставіць няскончаныя п'есы і дапісваць іх у працэсе рэпэтыцый. Мы будзем патрабаваць ад драматурга закончанага драматургічнага твору, пазбаўленага шматтэмнасьці, якая зводзіць п'есу да павярхоўнай інсцэніроўкі—п'есу якая-б па сапраўднаму глыбока вырашыла-б тую ці іншую праблему нашай сучаснасьці. Разам з тым мы будзем і прыцягваем да працы ў Трам'е маладых драматургаў, дапамагаючы ім у працы над п'есай. На новым этапе работы неабходна па новаму вырашыць пытаньне кіраўніцтва Трамам. Неабходна жывое кіраўніцтва Трам'ам з боку НКА, да гэтай дапамогі неабходна прыцягнуць ЦСПСБ, ЦП Працмастацтва, Акадэмію і Саюз Савецкіх Пісьменьнікаў і шэраг іншых арганізацый. Усё гэта павінна быць у цесным кантакце з камсамолам, бо Трам зьяўляецца мастацка-творчай арганізацыяй камсамолу ў галіне тэатру, за якую камсамол нясе адказнасьць, бо «камсамольскія арганізацыі павінны мацней разьвіваць самадзейны рух моладзі ў галіне музыкі, літаратуры, тэатру, радыёсправы і г. д., разгортваючы сетку самадзейных гурткоў, дамагаючыся забясьпячэньня іх памяшканьнем, падручнікамі для работы і кваліфікаваным кіраўніцтвам. Асаблівая ўвага павінна быць зьвернута на трамрух (з пастаноў VI Усесаюзнай канфэрэнцыі УсеЛКСМ).

З прычыны адсутнасьці належнага кіраўніцтва ўся тая значная работа, якую прарабіў Белтрам загінула. Загінулі 2 пастаноўкі «Першы штандар» і «Трывога» таму што ня было памяшканьня дзе-б можна было іх паказаць і захоўваць. Зараз толькі Трам, пасьля неаднаразовых, доўгіх перапынкаў закончыў п'есу А. Гурскага «Новы горад». Трэба спадзявацца, што ўсе мытарствы Белдзяржаўнага Трам'у будуць скончаны і ён здолее распачаць плённую вучэбна-вытворчую працу ў новым сэзоне, [illegible]

Няма вялікшага,
Як будаваць і жыць.
ПАЎЛЮК ТРУС.

Да трэціх угодак сьмерці Паўлюка Труса

28-га жніўня 1929 году памёр Паўлюк Трус, адзін з таленавіцейшых паэтаў, народжаных Кастрычнікавай рэвалюцыяй. Тры гады прайшло пасьля сьмерці паэты выхадца з рэвалюцыйнага беларускага сялянства, які пасьля стаў пралетарскім паэтам, тры гады, што прынесьлі вялізарнейшыя зрухі ва ўсіх галінах жыцьця савецкае краіны, тры гады вялізарнейшага эканамічнага і культурнага будаўніцтва ва ўмовах абвостранага клясавага змаганьня, тры гады вялізарнейшых перамог і дасягненьняў.

Паўлюк Трус прышоў у літаратуру ня з песьняй ростані, нуды і нараканьня на жыцьцё, а з песьняй рэвалюцыйнае бадзёрасьці і вялікай радасьці, бо пачаў тварыць у час, які ён сам назваў залатым раньнем.

Паўлюк Трус прышоў у беларускую літаратуру, як выразны прадстаўнік беларускае рэвалюцыйнае вёскі. Толькі выходзячы з такога разуменьня сацыяльнае асновы творчасьці паэты, стане зусім зразумелым, чаму ён прышоў да пралетарскае літаратуры, чаму ён гэта вызначаў за сапраўднае прызначэньне мастака нашага выдатнага часу, чаму ён прышоў да разуменьня пралетарскага гораду, як кіраўніка сацыялістычнае пераборкі ўсяе нашае рачаіснасьці.

Будучы прадстаўніком пакаленьня, народжанага рэвалюцыяй, Паўлюк Трус маладым і бунтарскім голасам вітае магутны поступ рэвалюцыі, успрымаючы яго як стыхійна-вялізарнае, чаго спыніць нікто ня здолее. Трус, як сын рэвалюцыйнае вёскі, ня мог абыйсьці партызанскага руху, як змаганьня працоўных за сваё вызваленьне з пад панаваньня белапольскіх акупантаў. Паўстаюць вобразы партызан-камсамольцаў—гэтых адданых і дужых змагароў за рэвалюцыю, якія так ўпэўнена заяўляюць:

**Мы зруйнуем мінулае з дымам
І разложым агні на кургане.
Закалосіць свабодным ўздымам
Маладога жыцьця акіян.**

Так горача і радасна прыняўшы Кастрычнікавую рэвалюцыю, Трус не з меншай радасьцю вітае і перабудову жыцьця тае вёскі, з якой ён вышаў, глыбока адмоўна ставячыся да ўсяго старога, якое супярэчыць нараджэньню новага, і якое асуджана на сьмерць. Як удзельнік перабудовы рачаіснасьці паэта заклікае зьнішчыць спрахнелае старое, каб яно не атручвала сабой маладых і крамяных парасткаў новага.

Але гаворачы пра ўсё гэта, трэба падкрэсьліць, што — паэта ў сваім прыняцьці рэвалюцыі яшчэ не дайшоў да пралетарскага сьветапогляду, што яго рэвалюцыйнасьць яшчэ ня была пралетарскай рэвалюцыйнасьцю, што яго рэвалюцыйнасьцю—дробна-буржуазная, гэта значыць, няпоўная, недастатковая, вяскова-абмежаваная. Менавіта гэтым тлумачыцца і тое, што паэта паставіўся да партызанскага руху і самой рэвалюцыі, як да стыхіі «разгневанага мора», ня убачыў, што гэты рух, які ў значнай ступені сапраўды быў стыхійным, накіроўваўся пэўнай сілай па выразнаму шляху, што кіраўніком яго была камуністычная партыя, якая, таму што кіравала гэтым рухам, зрабіла яго такім магутным і пагражальным для белапольскіх акупантаў. З пункту гледжаньня дробна-буржуазнай рэвалюцыйнасьці паэта падыходзіць і да ідэалаў пралетарскае рэвалюцыі, паказваючы вобразы камсамольцаў толькі як змагароў «за вялікую справу лапцюжных». Вясковая абмежаванасьць выявілася яшчэ і ў тым, што вёска ў творчасьці Труса гэтага часу паказваецца без сацыяльных супярэчнасьцяй, без клясавага змаганьня. Вось у гэтым і слабасьць, недастатковасьць трусавай рэвалюцыйнасьці першага этапу яго творчасьці, што аднак ні ў якім разе не ставіць ягоную творчасьць на адно месца з творчасьцю тых паэтаў, якія прымалі рэвалюцыю з агаворкамі, якія прыходзілі ў жах ад яе крывавага шляху, якія сьвядома ігнаравалі клясавае змаганьне.

Сацыяльная прырода Трусавай творчасьці, якая, з аднаго боку, абумовіла бадзёрасьць, жыцьцярадаснасьць гэтай творчасьці, прыняцьце Кастрычніка як вялікага і сапраўднага вызваленьня працоўнай вёскі ад панскай нахабнай эксплёатацыі—з другога боку, гэта сацыяльная прырода, паколькі яна была дробна-буржуазнай, зрабіла магчымым і нацыянал-дэмакратычным уплыў на творчасьць паэты.

Уплыў нацыянал-дэмакратаў, якія так намагаліся, каб зрабіць з Труса свайго сьпевака, прывёў паэту да адыходу ад рэвалюцыйнай сучаснасьці, якая была асновай ягонай творчасьці. Ня вобразы партызан-камсамольцаў, ня вобразы вёскі, амаладжанай агністымі подыхамі пралетарскай рэвалюцыі, не рэвалюцыйна-бунтарскае, бадзёрае дачыненьне да рачаіснасьці цяпер жывіць паэтаву творчасьць, а вобраз сівога і «ціхага лірніка пад сасною», змрочны вобраз абяздоленай, забітай і бясьсільнай жанчыны, сумны вобраз сіраты Алесі, вобраз маці «пад хацінкаю ўбогай», вобраз адзінокай сасны, вобраз сумнай, ідэалізавана-павольна старое вёскі, шуканьне кветкі шчасьця, вобраз адлятаючых гусей —гэтага сымбалю вечнага блуканьня —вось што ў выніку нацыянал-дэмакратычнага ўплыву становіцца характэрным для Трусавай, раней рэвалюцыйнае, творчасьці. Нават пэйзаж цяпер становіцца сумным, замест сонечна-радаснага, якім ён быў раней. І ўсё гэта прасякнута нязвычайным лірызмам. Асноўная настраёвасьць трусавай творчасьці ў гэты час—лірычна-сумная задуменнасьць і пасывістычнасьць. Адыход ад рэвалюцыйнае канкрэтыкі пазбавіў Трусаву творчасьць ранейшай яе ідэёвасьці, актыўнасьці, абумовіў шыразныя імкненьні ў бок экстэтызму, унёс вельмі значную творчую несамастойнасьць. Нельга не адзначыць і таго, што ў гэты перыяд сваёй творчасьці Трус па іншаму скарыстоўвае і народную творчасьць. Калі раней, а таксама і пазьней, вобразы народнае творчасьці пераапрацоўваліся паэтам у пляне надаваньня ім актыўнага характару, то цяпер яны ў сваёй большасьці выражаюць пасывізм і сум, ідэалізацыю старога, патрыярхальнага.

Але ўсё-ж побач з гэтым, хоць пакуль вельмі мала прыкметна, а часамі і даволі выразна, але выяўляецца і процілегла-іншае, ранейшае, актыўна-бадзёрае дачыненьне да рачаіснасьці. Ня гледзячы на значны нацыянал-дэмакратычны ўплыў, у творчасьці паэты зьяўляюцца словы адмаўленьня тых матываў, якія сталі асноўным ладам ягонай настраёвасьці.

У выніку канкрэтных, адчувальных тва на ўсіх франтох у тым ліку і на посьпехаў сацыялістычнага будаўніцфронце стварэньня культуры пралетарскай зьместам і нацыянальнай формаю, у выніку яшчэ большага абвастрэньня клясавага змаганьня вакол сацыялістычнага будаўніцтва пачынаецца адыход Труса ад творчасьці часу «Ветры буйныя», пачынаецца сьвядомае вызваленьне ад нацыянал-дэмакратычнага ўплыву, а разам з гэтым і набліжэньне сваёй творчасьці да задач нашае сучаснасьці. Пачаўся той працэс, які прывёў паэту на шлях пралетарскае літаратуры, які напоўніў ягоную творчасьць рэвалюцыйным зьместам, амаладзіў яе.

Выразна вызначыўся гэты адыход у ліра-паэме «Чырвоныя Ружы», у якой апяваецца грамадзянская вайна і сацыялістычнае будаўніцтва. У гэтым сэнсе «Чырвоныя Ружы» зьяўляюцца паваротным творам, якім паэта выходзіць ў сьвет грамадзкае тэматыкі, шырокіх грамадзкіх настрояў, гэта пераход да захапленьня росквітам «чырвоных руж» рэвалюцыі. Ня вобразы самотнасьці, а рэвалюцыйнае змаганьне, нараджэньне новага шляхам цяжкіх мук, песьні Волхабуду, творчыя «мэлёдыі жыцьця», адчуваньне блізкай хады камуны—вось што захапляе цяпер паэту і знаходзіць сваё выражэньне ў сваё асабліва-рамантызаваных, але шчырых і глыбока-лірычных вобразах.

Паўлюк Трус ніколі абыякава не ставіўся да рэвалюцыйнага змаганьня паднявольных працоўных Заходняе Беларусі. Для паэты Заходняя Беларусь заўсёды зьяўлялася зьрочнай процілегласьцю Беларусі Савецкай. Але разам з гэтым ён ня траціў надзеі на рэвалюцыйнае яе вызваленьне, ніколі не ўпадаў у безнадзейную роспач. Яго звароты да працоўных Заходняе Беларусі акрылены мужнай верай у перамогу, рэвалюцыйным заклікам да вызваленьня, што асаблівую сілу набыло ў ягоным апошнім творы «Дзесяты падмурак». У «Чырвоных Ружах» паэта голасам глыбокае перакананасьці заяўляе, што: ні катаржныя кайданы, ні зьдзекі, ні катаваньне ў вастрожных засьценках не запалохаюць і ня спыняць рэвалюцыйнае хады тых, хто «за ідэі вызваленьня пад сьпеў на катаргу ідзе».

Адзначаючы ўсё гэта, як факты вялікага дадатнага значэньня ў творчым разьвіцьці паэты, было-б дзіўным думаць, што ў «Чырвоных ружах» зусім не засталося сьлядоў ад нацыянал-дэмакратычнага ўплыву, што паэта адразу-ж пры першай спробе лёгка ад яго пазбавіўся. Вышэй адзначалася, што «Чырвоныя ружы» зьяўляюцца паваротным творам для Труса, а гэта азначае, што ў ім яшчэ ёсьць рэшткі мінулага. Зрабіўшы значны крок наперад, Трус яшчэ ўсё-ж ня здолеў намаляваць вобразы герояў Чырвонае арміі, вобразы змагароў за Кастрычнік, як і самую пасьлякастрычнікавую рэчаіснасьць ва ўсёй іх паўнаце, разгорнутасьці і канкрэтнай адчувальнасьці.

Гэта яшчэ апранута ў значнай ступені ў вобразы казачна-былінныя, у строй народна-рамантычнае лірыкі. Таксама ў гэтым творы паэта яшчэ ня бачыць кіруючай сілы ў змаганьні працоўных Заходняе Беларусі.

І ўсё-ж ня гледзячы на гэтыя значныя недахопы, у «Чырвоных ружах» перамагло тое, што пасьля прывяло паэту ў шэрагі пралетарскае літаратуры, што яго прывяло да «Дзясятага падмурку», да канчатковага адыходу ад «Ветраў буйных», што так моцна яго зьнітавала з рэвалюцыйнай рэчаіснасьцю і наставіла вышэй на цэлую галаву за шмат якіх маладых паэтаў таго часу.

Паэма «Дзясяты падмурак», якая напісана да 10-годзьдзя існаваньня БССР, зьявілася фактам вялікага значэньня ў тагачаснай беларускай лірыцы—гэта адзін з лепшых яе твораў, гэта-ж паэма ставіць ў параўнаньні з «Чырвонымі ружамі» новы і больш значны крок у творчым разьвіцьці паэты, у станаўленьні новай якасьці ягонага сьветапогляду, ужо як сьветапогляду пралетарскага паэты. Праўда, і тут ёсьць шэраг значных недахопаў, асабліва ў сэнсе невыстарчальнага ўскрываньня працэсаў гістарычнага разьвіцьця мінулай Беларусі. Паэта тут галоўным чынам толькі канстатуе зьявы, не выпукляючы клясавага змаганьня, як адзіна-сапраўднага рухавіка гістарычнага працэсу, не ўстанаўляе непасрэднай сувязі паміж сацыяльнымі зьявамі, праз што толькі і можа выявіць паўнату гэтага працэсу (нацыянальнае прыгнечаньне і клясавыя супярэчнасьці ў мінулай Беларусі, імпэрыялістычная вайна і Кастрычнікавая рэвалюцыя), паказвае мінулую Беларусь у значнай ступені ў пляне традыцыйным, што зьвязвае «Дзясяты падмурак» з ягоным папярэднім творчым этапам.

Даўшы малюнак беспрасьветнасьці і жабрацтва старой Беларусі, Беларусі часоў імпэрыялістычнае вайны, паэта пераходзіць да паказу Беларусі Савецкай. Трэба асабліва падкрэсьліць на тое, што Паўлюк Трус у паэме «Дзясяты падмурак» ставіцца да сацыялістычнае пераробкі нашае краіны нязвычайна радасна прымаючы індустрыяльны пачатак, як вядучы пачатак гэтае пераробкі, што крыніцу сацыялістычнай «чырвані зарніц», у якой расьцьвітае ранейшая «краіна соннага падхмар'я» паэта бачыць у пралетарскім горадзе. Гэта азначае, што Паўлюк Трус правільна зразумеў сэнс тых працэсаў, якія адбываліся і адбываюцца ў нашай краіне. «Край фабрык дымных і машын» з яго сьпевамі матораў стаў асноўнай прыцягальнай сілаю для паэты, сілай сапраўднага і новага харства, хараства бяз сьлёз і журбы, хараства творчага, якое амаладжвае чалавека, якое ў паэты выклікае настойлівае жаданьне адчуць ўсю рэальную ягоную паўнату ў ранейшай краіне «крыжоў, магіл-курганаў» і цішы, гэта значыць, убачыць індустрыяльнай сваю краіну, якая стала зусім адменнай за «дзесяць год упартага змаганьня... і перамог». Дзе раней «на ростанях сьмерці й жыцьця пад крыжамі маліліся людзі, там сёньня:

**... пад небам зорнасьці маўклівай
вырастаюць волаты—муры.**

Усё гэта было вельмі значным і важным, і якасна новым у параўнаньні з тым дачыненьнем да гораду, якое было такім характэрным для значнага ліку пісьменьнікаў і паэтаў выхадцаў з дробна - буржуазнага асяродзьдзя. Трусава дачыненьне да гораду ня мае нічога супольнага з іхнім дачыненьнем. Яны, нібы любячы вёску, паварочваліся сьпіной да гораду, прышоўшы ў яго. Яны ў горадзе нічога здаровага не знаходзілі, а толькі фарбаванае, рэстаранное, штучнае, бязьлітаснае прыдушэньне чалавечае асобы. Горад для іх быў якойсьці багнай, што зацягвае сваёй тваньню, губіць здаровыя парываньні і сьвежасьць чалавека.

Вось чаму па іхняму стала нейкай аксіёмай, што горад і вёска—гэта не сумяшчальныя рэчы, што паміж імі няма злучальных ліній. Людзі вёскі становяцца зморанымі бесхацінцамі ў горадзе. А адсюль—назад у вёску, на ўлоньне ідэалізаванай імі спакойнай прыроды. Гэтыя паэты былі бясьсільнымі ўзьняцца да разуменьня таго, што горад, не наогул горад, а канкрэтны, пралетарскі горад зьяўляецца кіраўніком пераробкі ўсяе нашае рачаіснасьці ў тым ліку і вясковай. Пападаючы ў дробна - буржуазны, у горад духовай прастрацыі, яны не заўважалі зусім адменнага, вядучага гораду, прыходзячы да аплёўваньня гораду наогул. Горад - жа для Труса —перш за ўсё кіраўнік сацыялістычнага будаўніцтва, індустрыялізацыі краіны, гэта ён стаіць на чале ператварэньня панурай і далёка не такой ужо прывабнай старой вясковай рачаіснасьці. У гэтым нязвычайная любоў да гораду, у гэтым нязвычайная любоў і да працоўнае вёскі, толькі любоў сапраўдная, дзейная. Толькі сапраўды любячы можна так настойліва жадаць ператварэньня таго, што любіш у вышэйшае, а не таптацца ў сваім сюсюканьні і шкадаваньні зьменнасьці. Вось чаму Трусава любоў да вёскі, зьяўляецца незвычайна прагрэсыўнай, а не інэрцыяй, і за стоем як у першых, бо ў яго любві — нязвычайнае жаданьне зьмяніць жыцьцё вёскі, зрабіць яго сапраўдным жыцьцём, жыцьцём сацыялістычнае творчасьці. У гэтых настроях і імкненьнях поэты выражаны жаданьні і імкненьні найшырэйшых мас працоўных Савецкай Беларусі. Вось чаму сакратар ЦК КП(б)Б т. Гамарнік у справаздачы ЦК XII зьезду КП(б)Б, спасылаючыся на паасобныя месцы паэмы сказаў: «Мне думаецца, што гэты тон сугучным настроям усяго партыйнага зьезду, усёй КП(б)Б і ўсіх працоўных мас БССР».

Як і ў «Чырвоных ружах», так і ў «Дзесятым падмурку як супроцьстаўленьне Савецкай Беларусі бярэцца Беларусь Заходняя. Побач з тым, што ў гэтай поэме ў параўнаньні з іншымі творамі **заклік да рэвалюцыі** працоўных Заходняй Беларусі стаў больш дужым, мы тут маем і зусім новае, чаго ў паэты раней ня было. Калі раней гэта змаганьне ўспрымалася паэтам, галоўным чынам як магутная стыхійная сіла, то ў «Дзесятым падмурку» паэта ўздымаецца да разуменьня кіраўнічай яе сілы. Сапраўднае вызваленьне Заходняй Беларусі з пад нацыянальна - сацыяльнага ўціску можа быць адно пры ўмове кіраўніцтва гэтым змаганьнем камуністычнае партыі Заходняй Беларусі. Таму паэт і заклікае гуртавацца пад яе сьцягамі, каб «уславіць перамогу».

Калі чытаеш творчасьць Паўлюка Труса, гэту глыбока-лірычную творчасьць, між вольна прыкоўваецца ўвага да таго, што ў лепшай частцы яго творчасьці нязвычайна шмат радасьці, радасьці не ад бястурботнасьці і пасывістычнага любаваньня жыцьцём, а ад рэвалюцыйнага яго прыняцьця, ператварэньня ў жыцьці: без сьлёз і нядолі, у жыцьцё, дзе працоўны чалавек становіцца творчай «ідэяй вялікшых». Вось чаму гэта радасьць дзейная, вось чаму яна заклікае да сапраўднага ператварэньня жыцьця, хай сабе цяжкай і ўпартай працы, але якая ідзе на ўласную карысьць тых, хто раней гібеў і хто самаадданна змагаўся на барыкадах рэвалюцыі», каб расьлі і цьвілі краскі волі. Гэта радасьць у глыбокай перакананасьці, што ўсяму старому няма шляхоў у заўтрае, што рэвалюцыя на кожным кроку перамагае. Рэвалюцыйны і ніякі іншы шлях толькі і прывядзе да канчатковага ўстанаўленьня «вольна-новага» жыцьця ва ўсім сьвеце, прыходам якога паэта так захапляўся, бо толькі яно раскуе ўсе і ўсякія ланцугі, якімі скоўвалася працоўнае чалавецтва доўгімі стагодзьдзямі.

Паэта вітаў змаганьне ў жыцьці, як адзіна прагрэсыўную зьяву. «Няма вялікшага, як будаваць і жыць» і «ўсё аддаць за жыцьцё і змаганьне» —гэта асноўная тэза лепшых твораў паэты. Таму ён з вялікім запалам вітаў людзей будаўніцтва, змагароў за рэвалюцыю, бяз позы староньняга назіральніка заклікаў паднявольных Заходняе Беларусі да рэвалюцыі, мужаць у рэвалюцыйным змаганьні, каб пасьля стаць вызваленымі творцамі найвялікшага чалавецтва, свайго ўласнага жыцьця, што толькі і адчыніць усе магчымасьці, каб разгарнуць на ўсю іх веліч сёньня запрыгоненыя і багатыя здольнасьці, дзе працоўны чалавек толькі і стане чалавекам на ўвесь рост, а ня згорбленым бедаком.

Мо' трэція ўгодкі з дня сьмерці паэты прыгадаюць пра яго нявыданыя творы і прымусяць задумацца тых, хто так цяжак на карысную справу. Паўлюк Трус заўслужыў поўнае права на акадэмічнае выданьне сваіх твораў.

Інскі.

Конкурс-спаборніцтва на лепшы твор для дзяцей

ЦК камуністычнай партыі ў сваіх пастановах аб школе, піянэрарганізацыі ў сувязі з яе 10 цігодзьдзем і аб дзіцячай літаратуры асабліва заастрае ўвагу на камуністычнае выхаваньне падрастаючага пакаленьня, на формы і мэтады выхаваньня, сярод якіх вялікае месца займае дзіцячая кніжка кніжка **«бальшавіцка-бадзёрая, заклікаючая на барацьбу і парамогу»**, кніжка якая павінна служыць справе **«падрыхтоўкі ўсебакова разьвітых членаў** камуністычнай грамады».

Дзіцячая літаратура Беларусі дасягнула за гады першай пяцігодкі сацыялістычнага будаўніцтва значных посьпахеў. Але гэтыя посьпехі характарызуюцца больш колькаснымі, чым якаснымі паказчыкамі. Кваліфікаваныя старэйшыя пісьменьнікі Беларусі яшчэ зусім мала аддаюць увагі дзіцячай літаратуры. У выніку—дзіцячая літаратура на сёнешні дзень зьяўляецца ў нашай агульнай літаратуры фронтам найбольш адсталым ад шпаркіх тэмпаў сацыялістычнага будаўніцтва.

Выходзячы з гэтага, у зьвязку з 10-годзьдзем дзіцячай камуністычнай арганізацыі юных піянэраў імя Леніна, **Наркамасьветы** БССР, ДзВБ, ЦСПСБ, ЦБ ДКА, ЦК ЛКСМБ, ЦК ДД пры ЦВК БССР, аб'яднаньне савецкіх пісьменьнікаў Беларусі **абвяшчаюць з 1-га верасьня г. г. шырокі конкурс-спаборніцтва на лепшы літаратурна-мастацкі і навукова-папулярны твор для дзяцей.**

ЗАДАЧЫ КОНКУРСУ

Конкурс—спаборніцтва на лепшы твор для дзяцей ставіць задачай прыцягнуць увагу ўсіх пісьменьнікаў, мастакоў, рабочых—ударнікаў, заклікаваных у літаратуру, настаўнікаў, літаратурную моладзь нашых тэхнікумаў, ВНУ да справы стварэньня новых ідэалёгічна вытрыманых, высока-мастацкіх твораў дзя дзяцей, твораў, якія-б **«у яркай і вобразнай форме паказвалі сацыялістычную пераробку краіны і людзей і выхоўвалі дзяцей у духу пралетарскага інтэрнацыяналізму».**

Конкурс не абмяжоўвае аўтароў у выбары тэм і матэрыялаў для твораў. Але разам з гэтым рэям удзельнікам конкурсу асаблівую ўвагу зьвярнуць на распрацоўку наступных галоўных тэм:

1. **Сацыялістычнае будаўніцтва ў БССР і СССР** (у горадзе і вёсцы) клясавая барацьба, герої нашых дзён і наша будучыня, перbegin пераробка людзей ў працэсе сацыялістычнага будаўніцтва ў сьвядомых членаў камуністычнай грамады. Культурная рэвалюцыя. Нацпалітыка партыі. Роля партыі і камсамолу ў будаўніцтве сацыялізму.
2. **Жыцьцё, быт і работа піянэрарганізацыі,** як арганізатара мільённай дзетвары на пасільны ўдзел у сацыялістычным будаўніцтве.
3. **Новая палітэхнічная школа Маркса-Леніна.**
4. **Змаганьне за сусьветны кастрычнік** (жыцьцё і рэвалюцыйная барацьба працоўных усяго сьвету і іх дзяцей, інтэрнацыянальна-клясавае выхаваньне, роля і значэньне МОПР'у, у жыцьцё і змаганьне працоўных Зах. Беларусі. СССР, як бацькаўшчына сусьветнага пралетарыяту).
5. **Наша мінулае** (дарэвалюцыйны час, Кастрычніцкая рэвалюцыя, грамадзянская вайна).
6. **Будзем гатовы да абароны** (Чырвоная армія, як пільны вартаўнік Савецкага саюзу і ўдзельнік сацыялістычнага будаўніцтва, удзел працоўных і іх дзяцей у падрыхтоўцы да абароны краіны).
7. **За аўладаньне тэхнікай.**
8. **Юныя бязбожнікі.**

УМОВЫ КОНКУРСУ:

1. Кожны твор для дзяцей павінен быць высока-ідэйным, мастацкім творам, поўнасьцю адпавядаючым запатрабаваньням сучаснай савецкай пэдагогікі. Ён павінен абуджаць і выклікаць у дзяцей эмоцыі бадзёрасьці, радаснага ўспрыманьня сацыялістычных працэсаў працы і самой працы, як справы гонару, справы мужнасьці і геройства, павінен выклікаць у дзяцей адчуваньне жывой непарыўнай сувязі з вялікім калектывам, што будуе новае жыцьцё. Дзіцячая кніжка павінна мабілізоўваць чытача на пасьпяховую барацьбу за другую пяцігодку, за пабудову бясклясавай грамады, за новую палітэхнічную школу і ўдарную вучобу, за ленінскую нацыянальную палітыку, супроць шавінізмаў усіх колераў, як праяў клясава-варожых пралетарыяту. Кожны твор для дзяцей павінен быць дзейнай вострай зброяй у справе камуністычнага выхаваньня дзетвары.

2. Мова дзіцячай кніжкі павінна быць багатай, вобразнай, яркай і адначасова зразумелай шырокім дзіцячым масам. Асаблівае значэньне набывае і ўзбагачэньне дзіцячай літаратуры новымі цікавымі формамі і жанрамі, бяз шырокага разьвіцьця якіх нельга стварыць бадзёрую, жывую і яркую, захапляючую юнага чытача бальшавіцкую кніжку.

3. Творы могуць быць напісаны любой літаратурнай формай (проза паэзія, драматургія), на адной з моў усіх нацыянальнасьцяй БССР і разьлічаны на дзяцей пэўнага ўзросту: дашкольнага або школьнага (малодшага, сурэдняга, старэйшага).

Творы для дзяцей дашкольнага ўзросту можна прысылаць у форме малюнкаў з невялікім тэкстам.

4. Конкурс будзе праводзіцца закрытым. Гэта значыць, рукапісы трэба прысылаць толькі пад дэвізамі (умоўнымі абазначэньнямі—словамі ці сказамі) з дадаткам запячатаных канвэртаў пад тымі-ж самымі дэвізамі; у канвэртах павінна быць паведамленьне аб адрасе і прозьвішчы альбо псэўдоніме аўтара.

Дэвізныя канвэрты ўскрываюцца пасьля канчатковай пастановы камісіі—журы аб выніках конкурсу. Дэвізы тых твораў, якія прэмій не атрымаюць, але якія будуць прызнаны годным да друку, ускрываюцца па згодзе на гэта аўтара. Пры чым, камісія па кіраўніцтву конкурсам захоўвае за сабою права пусьціць некаторыя, па выбару камісіі, творы на папярэдняе абмеркаваньне юных чытачоў і грамадзкасьці як шляхам публічнай чыткі іх, так і друкаваньня ў пэрыядычнай прэсе, асабліва піянэрскай.

5. Рукапісы прысылаць на адрас: Менск, Савецкая, 59, ДзВБ, юндзетсэктар. З паметкай «на конкурс».

Апошні тэрмін прысылкі рукапісаў —1-га красавіка 1933 г.

6. За лепшыя творы вызначаны наступныя прэміі:

1-я	прэмія	. . .	5.000 руб.
2-я	»	2 прэміі па	3.000 руб.
3-я	»	3 прэміі па	1.000 руб.
4-я	»	6 прэмій па	500 руб.
5-я	»	10 прэмій па	300 руб.

За прэміяваныя творы аўтары атрымліваюць павышаны ганарар.

Для ацэнкі матэрыялаў і кіраўніцтва конкурсам-спаборніцтвам арганізуецца камісія журы ў складзе: нам. наркома асьветы БССР т. **С. Я. Вольфсон** (старшыня камісіі—журы), газ. ДзВБ, т. **А. Некрашэвіч** (нам. старшыні) і членаў: т. т. **Зайзіт, Гародкіна, Лынькоў, Гарбуз Якімовіч, Бэйрах, Гараўскі і Каблукоў.**

КАМІСІЯ.

Што новага ў часопісах

⊙ У часопісе «Беларусь калгасная» друкуецца п'еса **Кузьмы Чорнага «Лета»** на тэму калгаснага будаўніцтва. У гэтай-жа часопісе друкуецца новае апавяданьне Міхася Лынькова.

⊙ Часопісь «Маладняк» друкуе дзьве буйныя рэчы: раман **Зьмітрака Астапенкі** «Вызваленьне сіл» і аповесьць Барыса Мікуліча «Ускраіна».

⊙ Новая часопісь «НАПАГАТОВЕ» друкуе аповесьць **Васіля Каваля** «Дзень пальмнее» на тэму пра сучаснае становішча Чырвонай арміі.

⊙ Часопісь «Полымя рэвалюцыі» друкуе раман **Міхася Зарэцкага** «Вязьмо», раман **Крапівы** «Мядзьведзічы», вершаваную аповесьць **Аркадзія Куляшова** «Аманал».,

Адказны радактар Х. ДУНЕЦ

РЭДКАЛЕГІЯ: А. Александровіч, Ахрэмчык, В. Вольскі, Галкін, І. Гурскі, Х. Дунец, М. Лынькоў, Модэль, С. Нортман, М. Рафальскі, А. Рымашэўскі, І. Харык, К. Чорны.

Выдае Дзяржаўнае Выдавецтва Беларусі.
Фото ў гэтым нумары Салавейчыка і Семенякі.

А. І. Барычэўскі

Огюст Барб'е

(Да пяцідзесяцігодзьдзя з часу яго сьмерці)

Імя Барб'е мала ці нават зусім невядома савецкаму чытачу. Мала яго чытаюць цяпер і на Захадзе і ведаюць больш толькі па прозьвішчу. Яго юбілей крыху адзначаны ў некаторых францускіх часопісах, дзе мне давялося сустрэць нязначныя ўспаміны, некалькі анэкдотаў з яго жыцьця, але прынамсі пакуль што не давялося пабачыць ніводнага артыкулу, у якім давалася-б ацэнка яго літаратурнай спадчыны.

Савецкае літаратуразнаўства да гэтага часу нічым не адзначыла яго юбілею. А тымчасам мы маем куды больш падстаў адзначыць юбілей гэтага пісьменьніка, ніж францускія буржуазныя часопісі. Перад намі стаіць задача пераацэнкі з пункту погляду марксызму ленінізму ўсяе літаратурнае спадчыны мінулага. Робячы пераацэнку таго ці іншага пісьменьніка, мы гэтым падрыхтоўваем будучую марксыцкую гісторыю літаратуры, для стварэньня якой патрэбна падняць і перагледзець агромністы літаратурны матар'ял. Шмат хто з пісьменьнікаў, вельмі ўслаўленых буржуазнымі літаратуразнаўцамі, будуць асьветлены і ўжо асьветлены ў нашай крытыцы зусім з іншага боку і, наадварот, шмат якія пісьменьнікі, якія засталіся ў былых гісторыях літаратуры ў цені, займуць у нас выдатнае пачэснае мейсца. Да ліку апошніх належыць і францускі паэта Огюст Барб'е (1805—1882 г.).

Барб'е, як паэта, выступіў непасрэдна пасьля ліпеньскай рэвалюцыі 1830 г. (Калі ня лічыць юнацкага раману з серадневяковага жыцьця, які ня меў посьпеху—даніны моднаму ў той час рамантызму). У 1830 г. ён напісаў паэму, у якой выявіў сваё успрыяцьце рэвалюцыйных падзей, паэму, якая адразу зрабіла яго славутым і засталася няпераўвышанай ім на працягу ўсяе яго творчасьці. У 18[illegible] г. ніходзін твор правадыроў рамантызму не карыстаўся такім шырокім прызнаньнем, як рэвалюцыйныя паэмы толькі-што выступіўшага, дагэтуль нікому не вядомага Барб'е. Яго першаскі перакладчык з прычыны адсутнасьці ў расійскай мове адпаведнага паэма мае дзіўнае загаловак: La Curée слова адзначае частку дзічыны, якую на паляваньні аддаюць сабакам (расійпаляўнічага тэрміну пераклаў—«Собачий пир»). У пачатку гэтага вершу паэта малюе агромністы ўздым народных мас, калі людзі, прывыкшыя толькі сварыцца, загараюцца жаданьнем прынесьці ў ахвяру сваё жыцьцё:

Средь узких улиц здесь и там мелькали
Мундиры, каски и штыки солдат,
И чернь, под рубищем храня сердца из стали,
Встречала смерть на грудах баррикад;
Там люди, сжав ружье от крови склизкой,
Патрон скусивши задымленным ртом,
Что издавать привык лишь крики брани низкой,
Взывали: граждане, умрем!

На чале гэтай «святой канальи», як называў яе Барб'е стаіць Вольнасьць у вобразе жанчыны, што выйшла з гушчы народнай масы, з бліскучай прамовай на вуснах і з агнём у вачах:

Она лишь с тем предастся сладострастью,
Тому прострет об'ятия любви,
Кто черни сын родной, кто полон мощной властью
Кто обоймет ее рукой в крови.

Але вось мэта нібыта дасягнута. Вораг зьнішчаны. Так пасьля ўдалага паляваньня ляжыць страшны дзікі кабан. Але тады бягуць з усіх бакоў, больш не стрымліваючыся, паляўнічым сабакі, якія кідаюцца на труп, капаюцца ў вантробах, расьцягваюць па кавалках забітага стралком зьвера. Так скончылася і рэвалюцыя: калі народ атрымаўшы перамогу, пакінуў барыкады, вуліцы былі абкружанымі натоўпам людзей, якія сьпяшаліся ў прыёмныя пакоі міністраў, каб пажывіцца тым, што здабыў народ сваім рэвалюцыйным дзеяньнем. Вобразам гэтай сабачай зграі, якая адабрала ў народу яго заваёвы і канчаецца паэма Барб'е, вялічэзная і наўмысьля грубая, урачыстая і поўная горкасьці і суму. Яна адпавядала настроям мас, якія скінулі трон Карла X і назаўсёды зьнішчылі ўладу дваранства, але адразу пабачылі сябе ашуканымі, абкрадзенымі сабачай зграяй—буйнай буржуазіяй і яе слугамі. Ніхто не ўвасьпеў народ, ператвораны ахвярнасьцю, суровым і ўрачыстым заклікам рэвалюцыі, так, як гэта зрабіў Барб'е, і ніхто так, як Барб'е, не ганьбаваў тых, хто адабраў у народа здабыткі яго перамогі.

У 1830—1831 г. г. Барб'е быў улюбёным пісьменьнікам шырокага чытача, удзельніка рэвалюцыі, і стаў у гэтых адносінах побач са старэйшым ад яго на 25 год Бэранжэ. Адзін з выдатнейшых мастакоў таго часу Дэлякруа пад уражаньнем паэмы Барб'е піша ў 1831 г. сваю славутую карціну «Вольнасьць, што вядзе народ да барыкады». Барб'е друкуе яшчэ шэраг палітычных паэм. Адзначым з іх паэму «Идол», накіраваную супроць распаўсюджанай у той час ідэалізацыі Напалеона і, гэтым самым, супроць банапартысцкіх вершаў Бэранжэ. Выдадзеная ім у гэты час кніжка вершаў «Ямбы» уся прасякнута пафасам рэвалюцыі т. Барб'е і ўвайшоў у гісторыю літаратуры перш за ўсё як аўтар «Ямбаў».

Калі скончылася рэвалюцыя, калі замацавалася ўлада прамысловай і фінансавай буржуазіі ў выглядзе ліпеньскае манархіі Люі-Філіпа, Барб'е едзе ў Італію. Некаторыя прыяцелі спадзяюцца, што гэтае падарожжа ўнясе спакой у душу паэты і зьнішчыць гнеўны, сатырычны напрамак яго творчасьці. Італія была моднай у той час краінай, якую васьпявалі рамантыкі. Але Барб'е, ня гледзячы на ўплыў рамантызму, пабачыў Італію па-свойму. Ён стварае вобраз гнеўнага і журботнага Дантэ, палітычнага змагара,— стварае вобраз магутнага Мікель-Анджэла, што загінуў пад цяжарам няшчасьця і славы. Больш ураўнаважанымі і спакойнымі вобразамі, у якіх выступае агромністы маляўнічы талент Барб'е, ён потым будзе мець уплыў на парнасцаў, што будзе прызнана іх правадыром Леконт дэ Лілем. Але гэта пабочны струмень яго паэзіі. Выпусьціўшы зборнік вершаў, прысьвечаны Італіі, Барб'е хутка зноў едзе вандраваць, на гэты раз у Ангельшчыну, вынікам чаго зьявіўся трэйці яго зборнік «Лазар», выдадзены ў 1837 г.

Застаўшыся верным паказанаму ў «Ямбах» імкненьню дакладна бачыць, праўдзіва і жорстка перадаваць пабачанае, ён дае перш за ўсё жудасныя малюнкі капіталістычнага Лёндану.

Жудасным натуралізмам прасякнуты малюнак дому для вар'ятаў (верш «Бэдлам»), глыбокі сарказм чуецца ў вершы «Джын», вершы пра гарэлку, якой ап'яняе сябе бедната, тая беднота, што ня бачыць для сябе ніякага прасьвету, гневам прадыктаваны верш пра прастытуцыю (верш «Мінітаўр»), ганебны малюнак фізычных пакараньняў, якія захавала «культурная» Ангельшчына, дае верш «Бізун». Але галоўным вершам кнігі, яе цэнтрам зьяўляецца верш «Медзяная ліра», у якім дадзены малюнак фабрычнае працы, дзе шум машын заглушае глухое незадавальненьне і праклёны людзей, што прыкаваны да машын. Паэта ня думае, каб дзе-небудзь магчыма было пачуць музыку больш змрочаную, чым тая, якая чуецца на капіталістычнай фабрыцы. У вершы мы чуем сумныя, поўныя болю словы і просьбы рабочага, яго жонкі і іх дзяцей, адказ бязьлітаснага фабрыканта і гнеўны голас самога паэты.

Мова Барб'е «цынічная», як яе часам характарызавалі, мова, што называе рэчы сваімі імёнамі, часта сумысьля грубая,—вельмі адпавядае яго тэмам і іх асьвятленьню. Ён сам дае свайму вершу наступную характарыстыку:

Да, стих мой груб, и несдержим разбег
Слов проклинающих и слез негодованья,—
Не тем моим словам рыданьем вторит век,
С моими воплями слились его рыданья!
Вот почему порой мутит так гнев и кровь
Мой желчный, резкий стих, все разорвавший узы,
А между тем—не злость, а кроткая любовь
Дрожит в рыданиях моей суровой музы.

Барб'е знайшоў словы, выразы, малюнкі для ўяўленьня таго барбарства, на якім стаіць будынак капіталістычнае «культуры». Але сам ён застаўся ў палоне зафіксаваных ім жудасных зьяваў жыцьця: твар яго музы—журботны, неасьветлены ніводным праменьнем надзеі. Барб'е выказаў той адчай шырокіх мас і часткі самаго пралетарыяту, якія вінавацілі ўва ўсім машыну, але не разумелі, што машына, якая зьяўляецца ў капіталістычным грамадзтве сродкам прыгнечаньня чалавека чалавекам, можа стаць і сродкам вызваленьня чалавека і ўладу яго над прыродай. Не зразумеўшы гэтага, Барб'е ў сваіх пазьнейшых вершах выказваў ці самы горкі пэсымізм, ці супрацьстаўляў жудаснаму гораду ідылічную вёску.

Барб'е ня здолеў утрымацца на той вышыні, на якую ўзьняла яго хваля рэвалюцыі 30-га году. Ранены яе няўдачай, ён ніколі не адужаў і ўсё жыцьцё адчуваў гэтую рану. Ня йдучы наперад, ён адставаў ад жыцьця. У эпілёгу, да свайго зборніку «Лазар», ён так гаворыць пра беднасьць, гэту асноўную тэму ўсяго цыклю:

О, матерь всех бедствий!
Я звал тебя часто к ответу
И все твои язвы,
Как в зеркале, выставил свету,
Затем, чтобы каждый,
В груди чьей не камень положен,
Увидя твой образ,
Был тайною думой встревожен;
Чтоб он мог глубоко
Проникнуться теплым участием
К бесчисленным жертвам
Гонимым нуждой и несчастьем.

Гэтыя ноты, тыповыя для дробна-буржуазнага гуманізму, гучаць асабліва неперакальна ў такога вольнага ад усякіх ілюзій паэты, якім быў Барб'е: ён добра ведаў, што адно цёплае спачуваньне да ахвяр капіталізму ня зьменіць жыцьця.

Ён пісаў і далей, хаця-ж больш пераклады (Шэксьпіра Кольрыджа), але пра яго забыліся. Калі ён пакінуў пісаць актуальныя творы, тады яго, як гэта часта робіцца ў Францыі, выбралі ў акадэмікі.

Своеасаблівы сатырычны лірык, Барб'е зьяўляецца адным з выдатнейшых у францускай літаратуры прадстаўнікоў той грамадзкай паэзіі, якая была створана ў першай палове XIX стагодзьдзя рэвалюцыйна настроенай дробнай буржуазіяй. Яго жорсткі і выразны верш кідаў выклік традыцыйнаму ўмоўнаму харастваў, меў вялікі ўплыў, які можна прасачыць на творчасьці самых рознастайных пісьменьнікаў, прыкладам Бадлэра і Вэрхарна. Ён ня вызначаецца лёгкасьцю і багацьцем фантазіі. У аснове шмат якіх паэм Барб'е ляжыць адно толькі параўнаньне, але глыбока прадуманае і падрабязна распрацаванае. Так рэвалюцыя—народны леў, які мчаўся па вуліцах некалькі дзён і калі ён змарыўся, карлікі надзелі на яго намордник (верш «Леў»); Лёндан-куды страшнейшы за фантастычнае страшыдла («Мінатаўра»), якому афіняне ахвяроўвалі штогод сем дзяўчат і сем юнакоў (верш «Мінатаўр», які малюе лёнданскую прастытуцыю). Італія—Джульета, якая страціла свайго Рамэо (верш «Італія»). Усё гэта параўнаньні, якія разгортваюцца паэтай на працягу цэлага вершу. Гэтая філёзофская праніклівасьць адным, але да канца прадуманым вобразам вельмі адпавядае сумленнаму сьветапогляду і змрочным тэмам паэты.

У Расіі «Ямбы» былі забаронены цэнзурай у 1832 г. Афіцыйная матывіроўка гэтай забароны была наступная: «в сих стихах г. Барб'е, молодой поэт, участвовавший в Парижской революции 1830 г. вооружается злою сатирою против своего века, своих соотечественников и особенно против своего отчества». Але тут не згадана самае галоўнае, з пункту погляду расійскай цэнзуры, менавіта тое, што ў Барб'е былі і радкі, накіраваныя супроць Мікалая І. Ня гледзячы на цэнзурныя заставы Барб'е быў вядомы Пушкіну, ён меў некаторы, праўда, досыць павярхоўны уплыў на Лермантава. Больш глыбока ўспрынялі яго і далі шэраг перакладаў паэты—петрашэўцы С. Дураў і А. Пляшчэяў. Але найбольшае значэньне атрымаў Барб'е ў расійскай літаратуры ў 60-тыя гады, калі расквітнела клясава-блізкая яму рэвалюцыйна-дэмакратычная паэзія. Поруч з Гайнэ і Бэранжэ Барб'е быў трэцім улюбёным заходнім паэтай пісьменьнікаў-разначынцаў.

У наш час, калі мы перавыдаем, перакладаем і вывучаем паэтаў рэвалюцыйнай дэмакратыі, сваечасова спыніць увагу і на Барб'е,—паэце, які для марксыцкай гісторыі літаратуры—гісторыі літаратуры, узятай як выяўленьне клясавае барацьбы, будзе мець нямалае значэньне, паэце, які пакінуў шэраг твораў, што і сёньня ня страцілі сваё сацыяльнай завостранасьці і эстэтычнай сілы.

У 1922 г. Украінскае Дзяржаўнае Выдавецтва выпусьціла пад рэдакцыяй М. П. Алексеева зборнік расійскіх перакладаў з Барб'е, зробленых выключна паэтамі 50—60 гадоў (пераклады пазьнейшага часу, прыкладам пераклады В. Брусава не ўвайшлі ў гэтае выданьне). Выказваем пажаданьне, каб некаторыя вершы Барб'е, асабліва са зборнікаў «Ямбы» і «Лазар», загучэлі і ў перакладах на беларускую мову.

Друкарня імя Сталіна Менск

Упаўнаваж. Галоўліту № А—668